

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ПОЛТАВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА ІМЕНІ ЮРІЯ КОНДРАТЮКА»
Факультет філології, психології та педагогіки
Кафедра германської філології та перекладу

Рекомендовано до захисту
Протокол засідання кафедри № 7
від «22» грудня 2025 р.
В.о. завідувача кафедри Палій К. В.
(прізвище та ініціали)

_____ (підпис)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня «Магістр»
ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ Й ГРАМАТИЧНІ АСПЕКТИ ПЕРЕКЛАДУ
АНГЛІЙСЬКИХ І НІМЕЦЬКИХ ФІНАНСОВИХ ЗВІТІВ УКРАЇНСЬКОЮ
МОВОЮ

Виконавець:

Студент VI курсу, групи 601 ФФ
Тенетко Антон Павлович
(прізвище, ім'я, по батькові)

Керівник роботи:

Палій Катерина Володимирівна
к.філол.н., доцент, доцент кафедри
германської філології та перекладу
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Рецензент:

Костенко Вікторія Геннадіївна
к.філол.н., доцент, доцент кафедри
іноземних мов з латинською мовою та
медичною термінологією
Полтавського державного медичного
університету
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Підсумкова оцінка:

за національною шкалою: _____
кількість балів: _____
Підпис керівника: _____

ЗМІСТ

Реферат.....	3
ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА ЛІНГВІСТИЧНІ ОСНОВИ ПЕРЕКЛАДУ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ.....	9
1.1 Фінансова звітність як об'єкт перекладу: структура, функції, жанрові ознаки.....	9
1.2. Особливості мови фінансових текстів: терміносистема, стиль, прагматичні функції.....	21
1.3. Специфіка перекладу фінансової термінології: точність, варіативність, міжмовна відповідність.....	28
Висновки до розділу 1.....	43
РОЗДІЛ 2. ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНИХ І НІМЕЦЬКОМОВНИХ ФІНАНСОВИХ ЗВІТІВ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ.....	45
2.1. Структура лексичного складу фінансової звітності: загальноповсюдні й термінологічна лексика.....	45
2.2. Випадки багатозначності, омонімії та синонімії у фінансових звітах: проблематика інтерпретації.....	52
2.3. Функціонування та інтерпретація неологізмів у фінансовій документації.....	63
Висновки до розділу 2.....	73
РОЗДІЛ 3. ГРАМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ФІНАНСОВИХ ЗВІТІВ.....	74
3.1. Граматичні труднощі перекладу багатокomпонентних економічних термінів у фінансовій звітності.....	74
3.2. Структурно-функціональні особливості пасиву в перекладі фінансових документів.....	80
3.3. Граматичні трансформації у перекладі: транспозиція, компресія, номіналізація.....	90
Висновки до розділу 3.....	97
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	99
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	101

РЕФЕРАТ

MP: 109 с., 60 джерел.

Об'єктом дослідження є фінансові тексти англійською та німецькою мовами в аспекті їх перекладу українською мовою.

Мета магістерського дослідження – виявлення та аналіз лексико-семантичних і граматичних трансформацій, що застосовуються у перекладі англомовних і німецькомовних фінансових текстів українською мовою.

Методи дослідження – метод лінгвістичного аналізу, метод зіставного аналізу, метод контекстуального аналізу, компаративний метод, метод опису, метод класифікації.

У першому розділі розглянуто теоретичні аспекти перекладу фінансової звітності, зокрема визначено специфіку фінансово-економічного дискурсу, охарактеризовано основні лексико-семантичні та граматичні особливості англомовних і німецькомовних фінансових текстів.

У другому розділі проаналізовано лексичні аспекти перекладу фінансової звітності, зокрема проблеми еквівалентності при передачі економічної та фінансової термінології, використання запозичень, калькування, описового перекладу та адаптації термінів з англійської та німецької мов українською.

У третьому розділі досліджено граматичні трансформації у перекладі фінансових звітів, зокрема особливості відтворення пасивних конструкцій, номіналізацій, синтаксичних перебудов та інших структурних змін у процесі перекладу.

У висновках підбито підсумки дослідження, сформульовано основні результати та наведено узагальнені рекомендації щодо перекладу англомовної й німецькомовної фінансової звітності українською мовою.

ПЕРЕКЛАД, ФІНАНSOVA ЗВІТНІСТЬ, ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ, ГРАМАТИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ, ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ, СТИЛІСТИЧНА АДАПТАЦІЯ, СЕМАНТИЧНА ЕКВІВАЛЕНТНІСТЬ.

ВСТУП

Сучасні умови глобалізації світової економіки та інтенсифікації міжнародної фінансової взаємодії зумовлюють зростання ролі фінансово-економічних текстів як провідного засобу професійної комунікації між представниками різних мовних, правових і економічних систем. У цьому контексті особливого значення набуває фінансова звітність, аудиторські висновки, аналітичні огляди, річні звіти та інші документи фінансового характеру, які виконують не лише інформаційну, а й регулятивну та правову функції. Такі тексти характеризуються високим ступенем стандартизованості, термінологічної насиченості, чіткою структурною організацією та прагматичною спрямованістю, що, у свою чергу, висуває підвищені вимоги до точності, однозначності й стилістичної відповідності їх перекладу.

Переклад фінансових текстів є складним міждисциплінарним процесом, який передбачає не лише адекватне відтворення спеціалізованої термінології, а й коректну передачу граматичних структур, притаманних англomовному та німецькомовному фінансовому дискурсу. Граматична організація таких текстів – зокрема використання пасивних конструкцій, номіналізацій, складних синтаксичних побудов і формально-логічних зв'язків – відіграє визначальну роль у формуванні їх смислової чіткості та функціональної адекватності. Неврахування граматичних особливостей мов-джерел може призвести до порушення та спотворення змісту, норм української мови, а також до зниження комунікативної ефективності перекладеного тексту.

У зв'язку з цим особливої актуальності набуває дослідження лексико-семантичних і граматичних особливостей перекладу фінансових текстів з англійської та німецької мов українською мовою з урахуванням мовних норм і дискурсивних відмінностей. Системний аналіз граматичних трансформацій як одного з основних інструментів адаптації фінансової звітності дає змогу виявити закономірності перекладацьких рішень, спрямованих на забезпечення точності, зрозумілості та стилістичної відповідності перекладу, а також сприяє

вдосконаленню теоретичних і практичних засад перекладу спеціалізованих фінансово-економічних текстів.

Актуальність дослідження обумовлена:

– потребою систематизації наукових праць із перекладу спеціалізованих текстів та комплексного аналізу лексико-семантичних і граматичних трансформацій у фінансовій звітності;

– важливістю уніфікації та впорядкування економічної та фінансової термінології;

– появою типологічних відмінностей між англійською, німецькою та українською мовами, зокрема у сфері пасивних конструкцій, номіналізації, синтаксичної компресії та ін.;

– важливістю розвитку ефективних перекладацьких стратегій у сфері фінансової звітності;

– розширенням термінологічного складу фінансових текстів, що потребує варіативних перекладацьких рішень;

– складністю граматичного, лексико-семантичного та стилістичного опрацювання спеціалізованої термінології.

Мета магістерського дослідження – виявлення та аналіз лексико-семантичних і граматичних трансформацій, що застосовуються у перекладі англомовних і німецькомовних фінансових текстів українською мовою, а також визначення їх ролі у забезпеченні перекладацької адекватності.

Для досягнення поставленої мети передбачено виконання наступних **завдань**:

– окреслити лінгвістичні та жанрово-стилістичні особливості фінансових текстів;

– проаналізувати лексико-семантичну і граматичну специфіку англомовних і німецькомовних фінансових документів;

– охарактеризувати основні типи лексико-семантичних і граматичних трансформацій у перекладі;

– проілюструвати застосування зазначених трансформацій на матеріалі автентичних прикладів (англійською, німецькою, мовами);

– здійснити порівняльний аналіз перекладацьких відповідників з урахуванням норм української мови.

Об’єктом дослідження є фінансові тексти англійською та німецькою мовами в аспекті їх перекладу українською мовою.

Предметом дослідження є лексико-семантичні і граматичні трансформації як засоби забезпечення адекватності перекладу фінансових текстів.

Методи дослідження. Для реалізації поставленої мети і завдань дослідження, було застосовано декілька наукових методів: метод лінгвістичного аналізу, метод зіставного аналізу, метод контекстуального аналізу, компаративний метод, метод опису, метод класифікації.

Теоретико-методологічною базою роботи праці вітчизняних і зарубіжних науковців у галузі перекладознавства, лінгвістики та теорії перекладу, а саме дослідження, які присвячені проблемам перекладу економічних і фінансових текстів, лексико-семантичним та граматичним трансформаціям, зокрема праці Х. В. Вермеера, Р. К. Квірка, Г. Ф. Фляйшера, Е. Х. Хелбіга, Б. Б. Буші, А. К. Кияка, О. К. Карабана та ін.

Наукова новизна полягає у комплексному зіставному дослідженні лексико-семантичних і граматичних трансформацій у перекладі фінансової звітності з англійської та німецької мов українською, що дозволило систематизувати спільні та відмінні стратегії відтворення фінансового дискурсу з урахуванням специфіки з урахуванням англомовного й німецькомовного контекстів і дотриманням норм сучасної української мови.

Теоретичне значення полягає в поглибленні положень теорії перекладу спеціалізованих текстів, зокрема в уточненні класифікацій лексичних і граматичних трансформацій та розширенні уявлень про механізми адаптації фінансових текстів у міжмовній та міжкультурній комунікації.

Практичне значення кваліфікаційної роботи полягає в можливості використання її результатів у навчальних курсах з теорії та практики перекладу, а також у перекладацькій діяльності при роботі з фінансово-економічною документацією.

Матеріали дослідження можуть бути використані у навчальному процесі під час викладання наступних дисциплін: «Вступ до фаху (перекладознавство)», «Теорія і практика перекладу», «Практика усного та письмового галузевого перекладу», а також у процесі підготовки студентів-філологів і перекладачів. Результати наукового дослідження можуть слугувати матеріалом для укладання навчально-методичної літератури, спеціалізованих глосаріїв, а також бути корисними для фахівців, які працюють у фінансово-економічній галузі.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел.

У першому розділі розглянуто теоретичні аспекти перекладу фінансової звітності, зокрема визначено специфіку фінансово-економічного дискурсу, охарактеризовано основні лексико-семантичні та граматичні особливості англійських і німецькомовних фінансових текстів.

У другому розділі проаналізовано лексико-семантичні аспекти перекладу фінансової звітності, насамперед проблеми еквівалентності під час передачі економічної та фінансової термінології, використання запозичень, калькування, описового перекладу та адаптації термінів з англійської та німецької мов українською.

У третьому розділі досліджено граматичні трансформації у перекладі фінансових звітів, а саме: особливості відтворення пасивних конструкцій, номіналізацій, синтаксичних перебудов та інших структурних змін у процесі перекладу.

У висновках підбито підсумки наукового дослідження, сформульовано основні результати та наведено узагальнені рекомендації щодо перекладу англійської й німецькомовної фінансової звітності українською мовою.

Загальний обсяг дослідження становить 109 сторінок, із них – 100 сторінок основного тексту, бібліографія містить 60 джерел використаної літератури.

РОЗДІЛ 1. МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА ЛІНГВІСТИЧНІ ОСНОВИ ПЕРЕКЛАДУ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

1.1. Фінансова звітність як об'єкт перекладу: структура, функції, жанрові ознаки

Фінансова звітність є провідним інструментом документальної фіксації фінансово-економічної діяльності підприємств і відіграє провідну роль у фінансовій комунікації між суб'єктами господарювання, інвесторами, контролюючими органами та іншими зацікавленими сторонами. Вона призначена для надання достовірної, повної та своєчасної інформації про фінансовий стан, результати діяльності, зміни у власному капіталі та рух грошових коштів суб'єкта господарювання за певний звітний період.

У розрізі перекладознавства фінансова звітність розглядається як складний мовний і жанровий феномен, що належить до офіційно-ділового функціонального стилю. Досліджуючи фінансову звітність, О. І. Чекаль зазначав, що «офіційно-діловий стиль характеризується чіткою регламентацією, стандартизованістю лексичних і синтаксичних структур, переважанням термінологічної лексики та відсутністю експресивності» [33, с. 45]. Дослідивши і проаналізувавши наукову позицію вченого, слід відзначити, що, тексти фінансової звітності відзначаються стабільною структурою, високим ступенем уніфікації та формалізації, що сприяє однозначному тлумаченню та точному перекладові.

Представники наукових шкіл у галузі перекладознавства, які спеціалізуються на вивченні економічної та ділової комунікації, зокрема В. І. Карабан, акцентують увагу на тому, що процес перекладу ділових текстів – зокрема фінансової звітності – не може розглядатися як механічна заміна мовних одиниць іншої мови відповідниками з цільової. У своїх працях учений зазначає, що адекватний переклад такого роду текстів вимагає глибокого розуміння прагматичної функції документів, тобто усвідомлення

того, яку мету переслідує автор документа, хто є його адресатом і які дії має викликати текст у реципієнта [12, с. 142].

Окрім прагматичного аспекту, перекладачеві слід враховувати також жанрову специфіку фінансової звітності, яка характеризується високим ступенем стандартизації, формалізації мовлення та жорсткою структурною організацією. Така специфіка передбачає чітке дотримання усталених мовних шаблонів, термінологічних конструкцій і форматних вимог, що регламентуються міжнародними стандартами звітності.

Ще одним важливим компонентом, на якому наполягає В. І. Карабан є лінгвокультурний контекст, без урахування якого неможливо забезпечити повну міжмовну еквівалентність. Це означає, що перекладач повинен бути обізнаним не лише в економічній термінології обох мов, а й у культурно-специфічних особливостях ведення бухгалтерського обліку, фінансового законодавства, ділової етики тощо, які притаманні країнам-джерелу та цільовій аудиторії [11, с. 157].

У зв'язку з цим переклад фінансової звітності слід розглядати не як просте відтворення термінів та синтаксичних структур, а як складний і комплексний процес, що передбачає лінгвістичний, прагматичний і жанровий аналіз документа. Перекладач має враховувати структуру звітності, функціональне призначення її окремих частин (звіту про фінансовий стан, звіту про прибутки та збитки, приміток тощо), а також комунікативні завдання, які кожна з цих частин виконувати в інституційному контексті ділової взаємодії. Лише за умови поєднання мовної компетентності з жанровою і культурною обізнаністю переклад може бути адекватним як за змістом, так і за формою [2, с. 215].

У працях О. І. Баранової фінансова звітність розглядається, як один із основних елементів офіційної ділової комунікації, що регламентується міжнародними або національними стандартами обліку та звітності. У перекладі фінансової звітності необхідно враховувати не лише мовні, а й функціонально-жанрові параметри тексту. Це передбачає не буквальный, а

функціонально орієнтований підхід до передачі змісту, коли перекладач має забезпечити не лише термінологічну точність, а й жанрову відповідність та прагматичну адекватність у цільовій мові [2, с. 200].

Особливої актуальності це набуває в умовах компаративного аналізу англійських, німецьких і українських версій фінансової звітності, де проявляються значні лексико-семантичні, структурні та культурні відмінності.

До основних структурних компонентів фінансової звітності, що становлять об'єкт перекладу, належать: звіт про фінансовий стан, звіт про прибутки та збитки, звіт про рух грошових коштів, звіт про зміни у власному капіталі та примітки до фінансової звітності. Наприклад, звіт про фінансовий стан (Statement of Financial Position – англ., Bilanz – нім.) охоплює такі ключові терміни, як «non-current assets» – «Anlagevermögen» – необоротні активи, «current liabilities» – «kurzfristige Verbindlichkeiten» – поточні зобов'язання, «equity» – «Eigenkapital» – власний капітал. У цьому випадку перекладач повинен орієнтуватися не лише на лексичну відповідність, а й на системну відмінність між, наприклад, Міжнародними стандартами фінансової звітності (IFRS) та Німецьким торговельним кодексом (HGB), що відображає глибинну розбіжність між англо-американською та континентальною обліковими традиціями [56, с. 78].

Звіт про прибутки та збитки (Income Statement – англ., Gewinn- und Verlustrechnung – нім.) також демонструє суттєві концептуальні відмінності. Наприклад, термін «revenue» перекладається як «Umsatzerlöse» або дохід, але в німецькому варіанті цей показник може мати вужче регуляторне значення, що зумовлено податковим та правовим контекстом. Подібним чином, «net income» – «Jahresüberschuss» – чистий прибуток у німецькій обліковій системі передбачає детальні вимоги до способу його розрахунку та розкриття. Як зазначає Е. А. Ніда, перекладач має забезпечити функціональну еквівалентність шляхом добору відповідників, що зберігають прагматичне навантаження оригіналу [51, с. 74; 52, с. 45; 55].

Спираючись на праці М. А. Тихомирової, доцільно зауважити, що у звіті про рух грошових коштів (Cash Flow Statement – англ., Kapitalflussrechnung – нім.), ми помітили, що зустрічаються терміни, структурно подібні, але такі, що відрізняються за внутрішньою категоріалізацією. Наприклад, «operating activities» – «betriebliche Tätigkeit» – операційна діяльність, «investing activities» – «Investitionstätigkeit» – «інвестиційна діяльність», «financing activities» – «Finanzierungstätigkeit» – «фінансова діяльність». Наявність калькованих складних іменників у німецькій мові ускладнює синтаксичний аналіз, що актуалізує потребу в морфологічному декодуванні термінів [32, с. 142-143].

А. Д. Швейцер розглянув детальний аналіз звіту про зміни у власному капіталі (Statement of Changes in Equity – англ., Eigenkapitalveränderungsrechnung – нім.), який містить значну кількість складних лексем, які в німецькій мові виражаються за допомогою словоскладання. Наприклад, «retained earnings» – «Gewinnrücklagen» – нерозподілений прибуток, «share capital» – «gezeichnetes Kapital» – акціонерний капітал. Перекладачеві важливо враховувати, що деякі з цих понять мають різні способи легального трактування, що впливає на вибір перекладацької стратегії [35, С. 65].

Примітки до фінансової звітності (Notes to the Financial Statements – англ., Anhang zur Bilanz – нім.) є найменш формалізованим компонентом. Вони включають роз'яснення щодо облікової політики, методів оцінки активів, амортизаційних нарахувань, тощо. Наприклад, терміни «accounting policies» – «Bilanzierungs- und Bewertungsmethoden» – «облікова політика», або «related party transactions» – «Geschäfte mit nahestehenden Unternehmen» – «операції з пов'язаними сторонами» вимагають не лише адекватного термінологічного перекладу, а й ретельного аналізу регуляторного середовища. Це підтверджується концепцією прагматичної адаптації в перекладі, що була обґрунтована А. Д. Швейцером [35, с.98].

Фінансова звітність, як складний документ офіційно-ділового стилю, виконує низку важливих функцій, які безпосередньо формують її мовну та структурну організацію. Зокрема, можна виділити три основні функції: інформативну, регулятивну та правову.

Однією з провідних функцій фінансової звітності є інформативна функція, що забезпечує надання об'єктивних, достовірних та структуровано поданих даних про фінансовий стан підприємства або організації за визначений звітний період. Як зазначає О. І. Баранова, економічні тексти загалом, а особливо звітність, виконують комунікативну функцію через інформативність, що проявляється в чітко структурованій формі подання спеціалізованої інформації. Основне завдання фінансової звітності полягає в задоволенні інформаційних потреб широкого кола користувачів – від внутрішнього менеджменту до зовнішніх інвесторів і державних регуляторних органів. Це підтверджується й у положеннях міжнародних стандартів фінансової звітності, де вказано, що звітність має бути корисною для прийняття економічних рішень різними групами користувачів [2, с. 105].

Реалізація інформативної функції відбувається шляхом точного та недвозначного відтворення ключових фінансових показників: активів, зобов'язань, власного капіталу, доходів, витрат, грошових потоків тощо. Відповідно до положень Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку України (НП(С)БО), така інформація повинна бути представлена у чітко визначеній формі, що регламентується законодавством і сприяє уніфікації фінансової термінології.

У мовному аспекті інформативна функція реалізується через використання стандартизованих конструкцій, усталеної термінології та нейтральної стилістики, яка відповідає нормам офіційно-ділового стилю. Як зазначає О. І. Чекаль, офіційно-діловий стиль, властивий фінансовій звітності, характеризується чіткою регламентацією, стандартизованістю лексичних і синтаксичних структур, термінологічною точністю та відсутністю емоційно-експресивних елементів [33, с. 87]. Саме така лінгвістична організація тексту

дозволяє досягти комунікативної ефективності у процесі передавання складної економічної інформації.

Крім того, перекладач економічних текстів, зокрема фінансової звітності, повинен урахувати не лише змістовий, а й функціональний аспект, зберігаючи інформативність і однозначність термінів у перекладі. У цьому контексті важливими є підходи, окреслені Е. А. Nida та С. Р. Taber, які підкреслювали значення функціонального еквіваленту як передумови адекватного відтворення змісту у перекладі [51, с. 30].

Тож, інформативна функція фінансової звітності охоплює не лише змістову точність поданої інформації, але й її лінгвістичну організацію, що має критичне значення як для адресатів тексту, так і для перекладача, який здійснює трансформацію цих даних іншою мовою.

Регулятивна функція фінансової звітності є важливим компонентом її комунікативної природи, оскільки пов'язана з необхідністю суворого дотримання чинних норм, принципів і процедур, закріплених у нормативно-правовій базі фінансового обліку. Вона вимагає, щоб звітна інформація формувалася у відповідності до визначених стандартів – як національних, так і міжнародних. Така відповідність є обов'язковою умовою забезпечення прозорості та легітимності фінансових операцій, а також уніфікації процесів фінансового звітування на глобальному рівні.

Відповідно до положень Міжнародних стандартів фінансової звітності (IFRS), інформація, що подається у фінансових документах, має бути порівнянною, послідовною та зрозумілою для всіх учасників економічних процесів, незалежно від юрисдикції. Це, у свою чергу, сприяє інтеграції національних економік у світову фінансову систему та полегшує міжкультурну і міжмовну комунікацію в межах міжнародного бізнесу.

З погляду мовної організації, регулятивна функція проявляється у використанні стандартизованої термінології, шаблонних конструкцій і формально-логічних структур, що забезпечують нормативність та однозначність тлумачення фінансових даних. Як наголошує В. І. Карабан,

сама стандартизація мовного оформлення ділових текстів є запорукою їх правової визначеності, зменшує ризики хибного інтерпретування та підвищує рівень юридичної достовірності [12 с. 170]. У цьому ж контексті А. Д. Швейцер підкреслює, що точність і відповідність термінології у перекладі економічних текстів є критично важливими для збереження їх регулятивного потенціалу, особливо в умовах міжмовного перенесення правових норм та облікових принципів [56, с. 170].

Особливої уваги регулятивна функція набуває в умовах перекладу фінансової звітності. Перекладач має володіти не лише мовною компетенцією, а й знаннями у сфері бухгалтерського обліку, зокрема відмінностей між національними обліковими системами. Це необхідно для точного відтворення нормативної сутності тексту без порушення змісту або викривлення інформації. Неправильна передача юридично значущих термінів або елементів звітності може спричинити серйозні наслідки – від помилок у трактуванні фінансового стану підприємства до юридичної відповідальності сторін.

Таким чином, регулятивна функція фінансової звітності виконує подвійне завдання: з одного боку – забезпечує формальну відповідність законодавчим та професійним стандартам, з іншого – впливає на мовно-стилістичну організацію тексту, що вимагає від перекладача максимальної точності, професійної відповідальності та знання міжнародного контексту.

Правова функція фінансової звітності тісно пов'язана з юридичною відповідальністю суб'єктів господарювання за достовірність, повноту та своєчасність подання фінансової інформації. У багатьох країнах світу, зокрема в європейських правових системах, фінансова звітність розглядається як офіційний документ, що має правову силу й може використовуватись у судових справах, при проведенні аудиторських перевірок, податковому контролю або під час ухвалення стратегічних інвестиційних рішень. У цьому контексті фінансова звітність стає не лише інструментом обліку, а й елементом юридичної комунікації, яка регламентує відповідальність підприємства перед державою, інвесторами та іншими зацікавленими сторонами [2, с. 45].

З огляду на правовий характер фінансової звітності, її мовне оформлення повинно відповідати чітко визначеним формальним критеріям, серед яких – точність, однозначність, відповідність нормативним вимогам і усталеність термінології. Лексичні і синтаксичні конструкції у такого типу текстах мають залишатися нейтральними, тобто без емоційного наповнення та експресивних висловлювань, що спричиняє неоднозначність трактування змісту. Високий рівень стандартизації стилю пояснюється необхідністю формування уніфікованого мовного середовища для ефективного фінансово-економічного та юридичного середовища.

У контексті перекладу фінансової звітності правова функція виконує одну із ключових чинників, що ускладнює діяльність перекладача. Це зумовлено необхідністю не лише адекватно передати зміст документа, а й зберегти його юридичну чинність та цінність. Навіть мінімальні порушення у використанні термінології, граматичних конструкцій або синтаксичних моделей можуть призвести до спотворення змісту, що потенційно спричиняє юридичні або фінансові ризики. Дотримання цих вимог забезпечує точність, адекватність і нормативну надійність перекладу, що особливо важливо в умовах міжнародного документообігу.

Таким чином, правова функція фінансової звітності має безпосередній вплив на її мовне оформлення, структуру та термінологічну складову. Вона визначає суворі правила, яких слід дотримуватися як при створенні оригіналу, так і при перекладі тексту, забезпечуючи тим самим точність, однозначність і юридичну відповідальність за подану інформацію.

Отже, інформативна, регулятивна та правова функції фінансової звітності взаємопов'язані і комплексно впливають на формування мовної організації тексту, визначаючи особливості лексики, синтаксису, стилю та жанру документа. Водночас врахування цих функцій є обов'язковою умовою для забезпечення якості перекладу фінансової звітності, особливо в міжмовному та міжкультурному контекстах.

Переважання номінативних конструкцій, висока термінологічна насиченість, стислість формулювань та відсутність емоційної експресії є фундаментальними ознаками жанрової специфіки фінансових документів, що визначають їхню комунікативну функцію та мовну організацію. Ці особливості забезпечують максимально чітке, однозначне й лаконічне подання інформації, що є критично важливим для текстів, які мають офіційний і нормативний характер.

Однією з характерних рис мовного оформлення фінансової звітності є переважання номінативних конструкцій, що передбачає домінування іменників та іменникових словосполучень над дієслівними формами. Такий структурний підхід обумовлений прагненням до максимальної інформаційної насиченості та точності формулювань. Заміна розгорнутих предикативних структур компактними номінативними дозволяє акцентувати увагу на ключових об'єктах фінансової дійсності – показниках, процесах, документах, статтях витрат і доходів – що, у свою чергу, сприяє чіткому відображенню фінансового стану суб'єкта господарювання.

Застосування номінативного стилю також забезпечує високий ступінь нейтральності й формалізованості викладу, оскільки з тексту усуваються елементи суб'єктивного оцінювання, емоційної експресії чи риторичних впливів. Це відповідає загальним вимогам до офіційно-ділового стилю, в межах якого функціонує фінансова звітність, та гарантує об'єктивність переданої інформації, що особливо важливо для прийняття зважених економічних рішень.

Однією з особливостей мовної організації фінансової звітності є стислість і стандартизованість формулювань, що зумовлені широким застосуванням стандартизованих термінів, усталених шаблонів та конструктивних мовних моделей. Такі мовні засоби не лише забезпечують оптимізацію мовного простору, а й сприяють підвищенню комунікативної ефективності тексту, оскільки дозволяють передавати складну економічну інформацію з високим ступенем точності й лаконічності.

Уніфіковані структури, що повторюються в різних типах звітної документації (наприклад, «сукупний дохід звітного періоду становить...», «зобов'язання перед контрагентами за станом на...», «відображено у складі поточних витрат» тощо), виконують функцію стандартизованих шаблонів, які сприяють спрощенню сприйняття тексту користувачами. Незалежно від рівня фахової підготовки адресатів, такі конструкції дозволяють мінімізувати ймовірність неоднозначного тлумачення, адже мають чітко закріплені семантичні межі у професійному дискурсі.

Стандартизація мовних засобів у межах фінансової звітності забезпечує жанрову стабільність, сприяє дотриманню принципу формалізованості та гарантує дотримання вимог нормативно-правових документів і міжнародних стандартів фінансової звітності. Крім того, стилістична однорідність таких текстів є вагомим чинником їхньої функціональної ефективності, оскільки створює передумови для автоматизованої обробки даних, уніфікованого перекладу та інтеграції фінансової інформації в міжнародний контекст.

Отже, стислість, стандартизованість і термінологічна уніфікація є не лише рисами мовного оформлення фінансової звітності, а й чинниками, що забезпечують її прозорість, порівнюваність і практичну цінність для користувачів у різних секторах економіки.

Однією з провідних характеристик фінансової звітності як різновиду офіційно-ділового дискурсу є висока термінологічна насиченість, що виявляється у значній концентрації спеціалізованої лексики, яка репрезентує складні економічні категорії, юридичні норми, бухгалтерські процедури та нормативні регламенти. Термінологічний апарат таких текстів формується на основі загальноновживаних і вузькоспеціальних одиниць, що функціонують у межах національних і міжнародних стандартів фінансової звітності (наприклад, МСФЗ, GAAP тощо) і є ключовим засобом забезпечення точності, однозначності й інтерпретаційної прозорості змісту.

Як зазначає І. В. Корунець, «висока термінологічна щільність у поєднанні з формалізованими синтаксичними моделями обумовлює специфіку

перекладу офіційно-ділових текстів» [19, с. 70, 98], що в повній мірі стосується і перекладу фінансової звітності. У цьому контексті перекладач стикається не лише з необхідністю точного відтворення відповідних термінологічних одиниць цільовою мовою, а й з потребою збереження внутрішньої структурної узгодженості, логічної послідовності та жанрово-стилістичної однорідності тексту.

Особливу складність становить передача термінів, які мають вузьку галузеву семантику або позначають національно специфічні реалії у сфері податкового, бухгалтерського чи корпоративного регулювання. У таких випадках перекладач повинен не лише володіти релевантними знаннями у галузі економіки, а й бути обізнаним у контекстуальних особливостях правових систем джерельної та цільової мов, аби уникнути спотворень змісту або зміщення функціонального навантаження термінів.

Таким чином, термінологічна насиченість виступає не лише лінгвістичною, а й функціональною ознакою фінансової звітності, що визначає складність і відповідальність перекладацької діяльності у цій сфері. Ефективна міжмовна трансляція таких текстів вимагає від перекладача комплексної компетентності, що охоплює як мовну та перекладацьку, так і фахову (економіко-правову) підготовку.

Синтаксична формалізація є однією з ключових ознак мовної організації фінансових документів, що зумовлює їхню структурну передбачуваність, формально-логічну послідовність і високий рівень стандартизації. Основними синтаксичними засобами реалізації цього принципу є переважання простих і складних номінативних конструкцій, широке використання іменникових зворотів, а також пасивних синтаксичних структур, які навмисно уникають експліцитного вираження суб'єкта дії. Замість активних форм, що вказують на виконавця, фінансові тексти часто оперують безособовими або безсуб'єктними конструкціями: «було здійснено оцінку», «кошти перераховано», «відображено у звітності», що підкреслює офіційність викладу та нейтралізує будь-який прояв авторської позиції [3, с. 39-43].

Такий синтаксичний вибір не є випадковим, а слугує реалізації прагматичної мети – забезпечити максимально точну, однозначну та позбавлену суб'єктивних інтерпретацій передачу інформації. З одного боку, це сприяє зниженню ризиків правових і фінансових непорозумінь, а з іншого – ускладнює процес перекладу, особливо в умовах міжмовної асиметрії синтаксичних систем. М. В. Карабан наголошує на важливості досягнення балансу між формальною точністю перекладу та відповідністю нормам цільової мови, адже надмірна калькація оригіналу може призвести до штучності й стилістичних відхилень [13, с. 10-12].

Синтаксична формалізація фінансових текстів виступає не лише стилістичною ознакою, а й чинником, що визначає специфіку перекладацької стратегії. Збереження функціональної еквівалентності при перекладі таких конструкцій є необхідною умовою досягнення адекватності й комунікативної ефективності перекладеного тексту.

Таким чином, сукупність жанрових характеристик фінансової звітності формує її специфічний лінгвістичний профіль, що вирізняє цей тип тексту серед інших різновидів офіційно-ділового стилю. Насамперед ідеться про переважання номінативних конструкцій, що орієнтовані на фіксацію об'єктів, явищ і процесів, а не на дії чи суб'єктів, які їх виконують. Така синтаксична організація зумовлює відстороненість викладу, підкреслює об'єктивність інформації та знижує рівень суб'єктивної інтерпретації.

Всі без винятку чинники обумовлюють потребу у комплексному, міждисциплінарному підході до перекладу фінансової документації, який поєднує лінгвістичний аналіз із прагматичними, правовими та культурологічними аспектами. Володіння лише лексичними відповідниками не гарантує адекватності перекладу, оскільки без урахування комунікативних умов функціонування тексту, правових реалій та культурних особливостей мови-реципієнта може спричинити зміщення або викривлення змісту.

Отже, перекладач фінансової звітності повинен мати не лише високий рівень мовної компетенції, а й фахові знання у сфері економіки,

бухгалтерського обліку, фінансового права та міжкультурної комунікації. Саме така інтеграція професійних компетентностей є запорукою точного, послідовного, функціонально релевантного перекладу, що відповідає вимогам офіційно-ділового дискурсу й забезпечує ефективну міжмовну та міжкультурну комунікацію у сфері фінансів.

1.2. Особливості мови фінансових текстів: терміносистема, стиль, прагматичні функції

Мова фінансових текстів вирізняється високою спеціалізацією, що зумовлена насиченістю термінологічними одиницями, які відображають складні економічні концепції, нормативно-правові положення та специфічні бухгалтерські операції. Така терміносистема формується як упорядкований комплекс фахових лексичних засобів, що мають чітко визначене значення та функціональне навантаження в межах фінансової комунікації. Важливою рисою цієї системи є її стандартизованість, завдяки якій терміни стають загальноприйнятими і зрозумілими як для професіоналів, так і для користувачів фінансової інформації.

Стандартизація термінології сприяє забезпеченню однозначності тлумачення і виключенню двозначностей, що особливо критично у контексті фінансової звітності, де неточність може призвести до неправильних рішень і негативних правових наслідків. Відповідно, терміносистема виконує функцію інструменту, який регламентує і структурує інформаційний потік, полегшуючи інтерпретацію даних і сприяючи їхній прозорості.

Розвиток фінансової терміносистеми перебуває у тісному зв'язку з розвитком економічної науки, законодавства та міжнародних стандартів фінансової звітності. Поява нових економічних інструментів, змін у законодавстві чи появі нових норм веде до появи відповідної нової термінології, що потребує швидкої інтеграції у загальну систему. Наукові праці, нормативні документи та фахові стандарти виконують роль фундаменту

для формування та підтримки терміносистеми, забезпечуючи її актуальність і відповідність сучасним вимогам.

Для правильного розуміння та перекладу терміна важливо знати його морфологічну і словотвірну структуру, а також семантичні відмінності загальноживаних слів. За класифікацією В. І. Карабана, терміни поділяються на такі структурні типи: 1) прості (прості кореневі слова); 2) складні; 3) похідні: суфіксальні, префіксальні, суфіксальнопрефіксальні; 4) терміни-словосполучення [13, с. 110].

Прикметникові словосполучення (з прикметником чи дієприкметником у ролі основного компонента): «valid for one year»; дієслівні словосполучення: «close a transaction» Терміни-словосполучення можна диференціювати і за типом синтаксичної будови словосполучення, граматичної моделі. Наприклад: 1) іменник + іменник (N+N): «bankruptcy trustee», «life insurance»; 2) прикметник + іменник (A+N): «active trust», «equal pay»; 3) дієслово + іменник (V+N): «close a transaction»; 4) іменник + інфінітив (N+Inf.): «contract to sell», «invitation to negotiate» [5, с. 29].

Володіння терміносистемою не лише забезпечує точність комунікації, а й ефективний переклад фінансових текстів, оскільки саме через адекватне відтворення термінологічних одиниць досягається збереження змісту та функціональної ролі оригіналу у мовному просторі іншої культури.

Мова фінансових звітів характеризується високим ступенем стандартизації, однозначністю та стислістю викладу, що забезпечує ефективне передавання спеціалізованої інформації. У центрі мови таких текстів знаходиться термінологія, яка охоплює як загальноекономічні, так і вузькоспеціалізовані фінансові поняття (наприклад: «assets», «liabilities», «equity», «retained earnings», або «Vermögenswerte», «Rückstellungen», «Eigenkapital») [49].

Тож слід розглянути риси, які мають стилістично фінансові тексти. Однією із провідних рис є офіційність і нейтральність (без емоційно-експресивних елементів), адже головною метою є передача офіційної,

достовірної, точної та об'єктивної інформації: Наприклад, в англійській мові типовим є висловлювання «One of the key features of financial texts is their formal and neutral tone, which excludes emotional or expressive elements», що перекладається як: «Однією з провідних рис фінансових текстів є їхній формальний і нейтральний тон, що виключає емоційні або експресивні елементи» Такий підхід гарантує правову однозначність і достовірність повідомлення.

У фінансовій комунікації перевага надається не особистісній точці зору, а фактам і кількісним показникам, що ілюструє, зокрема, англійське речення: «Financial documents are characterized by a lack of personal opinion and a focus on factual and objective language», що перекладається як: «Фінансові документи характеризуються відсутністю особистої думки та зосередженістю на фактичній і об'єктивній мові». Ті ж самі риси властиві і німецьким фінансовим текстам: «Finanztexte zeichnen sich durch einen offiziellen und neutralen Stil aus, der emotionale Ausdrücke vermeidet, що перекладається як «Фінансові тексти вирізняються офіційним і нейтральним стилем, який уникає емоційних висловлювань». Крім того, у діловому мовленні обов'язковою є чіткість і юридична точність, як у наступному твердженні: «Die Finanzsprache muss Klarheit und juristische Eindeutigkeit gewährleisten», що в перекладі українською означає: «Мова фінансів має забезпечувати чіткість і юридичну однозначність» [46, 55].

Тож, нейтральність, офіційність і дотримання стандартизованої термінології є основними і головними характеристиками фінансової мови, що вирізняють її з-поміж інших функціональних стилів та забезпечують її доцільність у професійній сфері.

Не менш важливими рисами фінансової мови є стислість та формалізованість (основне завдання – використання шаблонних мовних конструкцій). Згадуючи про стислість, необхідно зазначити, що основним критерієм стислості є лаконічність, проте зміст насичений інформацією без надлишкових описів, повторів чи елементів мовної експресії.

Формалізованість, у свою чергу, передбачає уніфікований підхід мовних засобів, тобто вживання типових, стандартизованих конструкцій, що є очевидним для всіх фігурантів фінансової комунікації.

Усі перелічені характеристики ефективно сприяють сприйняттю галузевих текстів, особливо в умовах обмеженого часу та великого обсягу інформації. Чітка організація тексту, застосування типових конструкцій і усталених термінів сприяють спрощенню автоматизованої обробки інформації, пришвидшують процес перекладу та виключають можливість подвійного тлумачення.

Проаналізуємо декілька варіантів речень, враховуючи ознаки фінансової мови, тож в англомовних фінансових документах – це лаконічна і зрозуміла для сприйняття конструкція без емоційної насиченості: «The net profit amounted to \$1.5 million», адекватний переклад без зайвого емоційного навантаження; «Чистий прибуток становив 1,5 млн доларів».

Інший приклад: «This report is submitted in accordance with IAS 1» перекладається правильно як: «Цей звіт подано відповідно до МСБО 1». Цей приклад демонструє наявність чітко структурованої формули з відсиланням до нормативного акта, який підкреслює як офіційність викладу, так і його правову значущість.

Подібні тенденції простежуються і в німецькомовних фінансових документах. Так, речення «Der Jahresabschluss wurde gemäß HGB erstellt», перекладається як «Річну фінансову звітність складено відповідно до HGB» є типовою шаблонною конструкцією бухгалтерської звітності. Ще один приклад: «Die Verbindlichkeiten beliefen sich auf 2 Mio. Euro», в перекладі – «Зобов'язання становили 2 млн євро». Аналізуючи наведений приклад, необхідно акцентувати, на те що це є показником збереження чіткості регламентованого формату подання інформації з мінімальним використанням тлумачення фінансової звітності і її показників [17, с. 63; 55].

Проаналізувавши стислість і формалізованість у мові фінансових текстів доцільно наголосити, що ці риси не лише відображають стильове оформлення,

а й виступають необхідними функціональними характеристиками, що забезпечують точність, однозначність і доступність викладеного змісту.

Ще не менш важливою рисою фінансової мови є висока номінативність, яка передбачає домінування іменників над дієсловами у структурі речень. Така мовна особливість пояснюється прагненням до визначеності, нейтральності, стандартизації, без експліцитного позначення дії, оцінки чи індивідуального ставлення.

У фінансових текстах англійська, німецька мови демонструють високу номінативність: речення будуються навколо іменників, таких як «implementation», «strategy», «profitability» (англійська мова), «Festlegung», «Richtlinien» (німецька мова) та застосування. Це є показником офіційно-ділового стилю, що забезпечує структурну однозначність і відсутність динамічності, на відміну від публіцистичного чи художнього стилів, де переважають активні дієслівні форми й експресивність мовлення. Такий підхід сприяє точності, об'єктивності та стандартизації викладу у фінансовій комунікації.

Ще однією суттєвою рисою є відсутність діалогічності, що виражається в акценті на передачі об'єктивних фактів без прагнення переконувати або безпосередньо звертатися до адресата. Це властиво для офіційно-ділового стилю, де головним завданням є подання ключової інформації, а не формування комунікативного діалогу. У прикладах англійської, німецької мов прослідковується чітке викладення конкретних фактів: «The total liabilities amount to \$2 million», «Der Gewinn stieg um 10 % im Vergleich zum Vorjahr» Усі представлені речення позбавлені особистісного звернення, емоційних оцінок чи закликів, що свідчить про їхню статичність і безособовий характер.

З погляду прагматики, фінансові звіти реалізують прагматичну установку на інформування в умовах юридичної відповідальності, що накладає додаткові вимоги до перекладу: уникнення двозначності, дотримання термінологічної узгодженості та відповідності цільовій юридичній системі.

Мова фінансових текстів вирізняється низкою прагматичних функцій, які зумовлені їхнім комунікативним призначенням та специфікою сферового застосування. З погляду прагматики, такі тексти виконують не лише роль передачі інформації, а й стають інструментом регулювання соціально-економічних взаємин між різними учасниками фінансового середовища – підприємствами, інвесторами, контролюючими органами та державними структурами.

Насамперед, фінансові документи створюються з метою інформування конкретних категорій адресатів, до яких належать керівники компаній, акціонери, податкові служби та інші зацікавлені сторони. Відповідно, мова таких текстів має бути максимально зрозумілою, чіткою й об'єктивною, аби забезпечити однозначне сприйняття фактів, числових показників і подій. Це дозволяє мінімізувати ризики виникнення непорозумінь, некоректних трактувань чи маніпуляцій на основі представлених даних.

По-друге, фінансові документи виконують регламентувальну функцію, юридично закріплюючи фінансові операції, рішення та угоди. Тексти цього типу фіксують офіційні положення, звіти й акти, що мають правову силу. Тому мовний стиль фінансових документів відзначається високою точністю, дотриманням формалізованих норм і стандартної термінології, що зменшує ймовірність двозначностей чи суперечливих тлумачень.

Ще однією вагомою прагматичною функцією є створення довіри і формування переконливого образу надійності організації. Завдяки строгому, нейтральному і позбавленому емоційного забарвлення стилю, фінансові тексти сприймаються як об'єктивні та прозорі джерела інформації. Це особливо важливо для таких документів, як фінансові звіти, аудиторські висновки та інвестиційні меморандуми.

Крім того, мова фінансових текстів сприяє координації дій між різними підрозділами компаній, організаціями, а інколи й міждержавними структурами. Використання уніфікованих та стандартизованих мовних конструкцій забезпечує однорідність сприйняття і тлумачення інформації.

За словами фахівців, фінансова мова виконує насамперед інформативну функцію, передаючи чіткі, перевірені дані про фінансовий стан та результати діяльності, що є необхідним для обґрунтованого прийняття управлінських рішень. Крім того, фінансові документи мають регулятивний характер, адже закріплюють юридичні норми та стандарти, які регулюють господарські операції, що підтверджує формалізований і стандартизований стиль таких текстів [1, с. 170, 172].

Прагматичні функції фінансової мови виступають фундаментом, на якому базується її стилістична однорідність і жанрова специфіка, а також забезпечують точність, об'єктивність і функціональну ефективність у професійній сфері.

Прагматичні функції фінансової мови нерозривно пов'язані з її жанровими та стилістичними характеристиками, підкреслюючи важливість не лише змістового, а й комунікативного аспекту фінансової документації.

Андрієвська Т. М. у праці «Переклад фінансових текстів: проблеми та методи» докладно аналізує прагматичний аспект фінансової документації. Авторка підкреслює, що фінансові тексти виконують не лише інформативну функцію, але й мають важливе прагматичне навантаження, яке полягає у регламентації офіційних відносин між суб'єктами економіки.

Т. М. Андрієвська також виділяє функцію переконання, яка проявляється у створенні позитивного іміджу організації через прозорість і надійність фінансової звітності. Завдяки цьому формується довіра як серед внутрішніх, так і зовнішніх користувачів документації – інвесторів, партнерів, контролюючих органів [1 с. 202].

Таким чином, прагматичні функції мови фінансових текстів тісно пов'язані з їх жанровою специфікою, визначають мовні засоби і структуру документації, а також суттєво впливають на особливості перекладацької діяльності у цій сфері.

Отже, мова фінансових текстів відзначається високим рівнем спеціалізації, офіційним стилем і дотриманням стандартів, що дозволяє точно

й однозначно передавати складну економічну та фінансову інформацію без емоційного забарвлення. В її основі лежить чітко регламентована термінологія, яка допомагає усунути можливі двозначності, формує довіру між учасниками фінансової комунікації та сприяє коректному перекладу і адекватному розумінню документів у професійному середовищі.

1.3. Специфіка перекладу фінансової термінології: точність, варіативність, міжмовна відповідність

Фінансова термінологія вимагає точного використання термінів, особливого ставлення до деталей та до оформлення, відрізняється чіткістю викладення, тому перекладач має оперувати не лише знаннями мови, а й спеціальні знання в сфері економіки, бухгалтерської справи, маркетингу, специфіки роботи банків та інших учасників фінансово-економічної діяльності. Виконуючи переклад економічних текстів необхідно володіти термінологією, тому що виконаний переклад повинен повністю відповідати початковому тексту в смисловому аспекті, без порушень і хибних інтерпретацій.

Найбільша кількість труднощів при перекладі пов'язана з термінологічними одиницями, якими насичені тексти економічно-фінансового спрямування. Основними прийомами, які використовують при перекладі термінів, є: транслітерація, транскрибування, калькування, різні види лексичних перетворень, які обумовлені розбіжністю між мовою оригіналу та мовою перекладу, різним обсягом значень слова в двох мовах, відмінностями граматичної будови.

Варто підкреслити, що під час роботи з фінансово-економічними документами важливо враховувати загальну структуру перекладацької діяльності, рівні та підрівні, на яких відбувається процес перекладу. Ці рівні перекладацької діяльності також мають власну ієрархію: виявлення слів та загальної структури тексту; досягнення поглибленого розуміння тексту

завдяки розумінню слів, словосполучень або груп слів, пов'язаних за значенням; аналіз речення як текстової одиниці, фразових єдностей і тексту загалом; виділення аспектів перекладу, які можуть спричинити труднощі для перекладача; еквівалентна передача сприйнятої семантичної та стилістичної інформації оригінального тексту за допомогою мовних засобів перекладу; остаточна (узагальнююча) оцінка готового перекладу в ширшому контексті на основі загального понятійного апарату [3; 4]. На лексичному рівні характерними особливостями перекладу є загальноживана лексика: слова з одним значенням або двома і більше значеннями; слова з особливим значенням у фінансово-економічній документації; терміни та спеціальна лексика, яку може бути важко перекласти, тому перекладач повинен посилатися на спеціальні термінологічні словники й довідники; – аббревіатури, які перекладаються шляхом пошуку оригінальних елементів або шляхом транскрипції, транслітерації чи переосмислення значення в оригінальній аббревіатурі – власні імена, які передаються шляхом транслітерації, транскрипції або тиражування.

Специфіка перекладу фінансової термінології зумовлена її підвищеною функціональною навантаженістю та концептуальною точністю, що безпосередньо пов'язана з необхідністю точної передачі фінансових категорій, механізмів і процесів у межах професійної міжмовної комунікації. Такий вид перекладу вимагає не тільки відмінного знання мови, а й наявності спеціальних навичок економічної теорії й розуміння особливостей фахової термінології, оскільки будь-яка семантична неточність може призвести до неточного трактування та розуміння фінансового стану.

Багатозначність спостерігається в тих випадках, коли термін має різні значення, які передаються різними українськими еквівалентами, і в тих випадках, коли для передачі якого-небудь одного значення терміну англійською мовою в українській можуть використовуватися декілька різних термінів, причому вибір варіантної відповідності, як правило, обумовлений контекстом. Дослідження в області термінології підтверджують той факт, що

термін функціонує і розвивається в мові подібно до слова, що реалізується в зміні, звуженні, розширенні його значення; появі нових значень і тому подібне. Але ми вважаємо, що однозначність терміну в конкретній мовній ситуації залишається основною вимогою, що пред'являється до термінології. Широка семантика є однією з передумов багатозначності термінів. Багатозначність не властива термінам, що виникли в терміносистемі для позначення спеціального поняття відповідної науково-професійної області, функціонує в ній і не отримали інших значень унаслідок проникнення в загальноживану мову. За кожним таким терміном, що має одну дефініцію, існує конкретне визначення, методика розрахунку або юридична норма.

Фінансова терміносистема є високоструктурованою і прагне до однозначності, оскільки використовується в нормативно врегульованих жанрах ділового дискурсу, зокрема у фінансовій звітності, аудиті, банківській документації, біржових аналітичних оглядах тощо. Як зазначає Т. М. Андрієвська, саме точність перекладу гарантує адекватність змістового наповнення документа, запобігає хибним інтерпретаціям та забезпечує ефективність ділової взаємодії у міжнародному просторі [1, с.10].

Проблемність перекладу фінансових термінів з англійської мови зумовлена наявністю полісемії та термінологічної варіативності. Наприклад, англійське слово «equity» може означати «власний капітал», «акціонерний капітал», «пайова участь» або навіть «справедливість» у нефінансовому контексті. У межах бухгалтерської звітності International Financial Reporting Standards (IFRS) воно перекладається як «власний капітал». Проаналізуємо ще декілька прикладів, розглянемо наступний прикладом: «share», який може бути передано як «акція», «частка», «пай» або «доля участі» – залежно від контексту: «ordinary shares» («звичайні акції»), «share in profits» («частка у прибутку»). Термін «revenue» широко вживаний у фінансовій звітності, проте його переклад потребує врахування галузі та змістовного контексту – це може бути «дохід», «виручка», «надходження» або «валовий виторг» (gross revenue). Ще один приклад – «expenses», який у загальному контексті перекладається як

«витрати», проте у фінансовому документі може бути уточнений як «адміністративні витрати» («administrative expenses»), «операційні витрати» («operating expenses»), «непрямі витрати» («indirect expenses») тощо [6; 48].

У німецькій мові, яка характеризується аналітико-синтетичними особливостями, складні складові фінансові терміни потребують попереднього семантичного аналізу. Наприклад, «Betriebsausgaben» перекладається як «операційні витрати», тоді як «Betriebseinnahmen» – «операційні доходи». Обидва терміни формуються за аналітичною моделлю, проте вимагають точного встановлення внутрішньої логіки словотворення, щоб зберегти професійну точність у перекладі. Розглянемо ще один приклад: «Fremdkapital» – це позиковий капітал, тобто протиставлення до «Eigenkapital» («власний капітал»), яке є основною категорією у пасиві балансу. Крім того, «Rücklagen» слід відрізнити від «Rückstellungen»: перше – резерви, що створюються із прибутку, друге – забезпечення майбутніх витрат, що є зобов'язаннями [55].

Значну складність викликають також ті терміни, які мають не лише мовну, а й концептуальну невідповідність через відмінності у фінансових системах країн. Наприклад, термін GAAP («Generally Accepted Accounting Principles») не має прямого відповідника в українській системі, тож його часто перекладають як загальноприйняті принципи бухгалтерського обліку з обов'язковим зазначенням країни (наприклад, американські GAAP). У німецькому фінансовому дискурсі також наявні специфічні одиниці, що позначають національні реалії, наприклад: «Handelsgesetzbuch» (HGB) – «Торговий кодекс Німеччини», який регулює бухгалтерську звітність, або «Körperschaftsteuer» – «податок на прибуток корпорацій», що не має повного аналога в українському податковому праві [58].

У фінансово-економічних текстах зустрічається досить велика кількість іноземних слів, зокрема для позначення іноземних реалій.

Такі запозичення часто не мають повних еквівалентів у мові перекладу й потребують транслітерації, калькування або пояснювального перекладу,

тому точність є невід'ємною складовою перекладу іноземних запозичень. Наприклад: IPO («Initial Public Offering») – «первинне публічне розміщення акцій». У текстах часто вживається аббревіатура IPO, що вже закріпилась і в українській мові як термін. «Outsourcing» – передача певних бізнес-функцій зовнішнім виконавцям. Це слово майже повністю зберігає англійську форму у фаховому вжитку. «Start-up» – новостворена компанія, зазвичай з інноваційним продуктом або послугою; вживається або в оригінальній формі (стартап), або адаптовано. «Benchmarking» – метод стратегічного управління, що означає порівняльний аналіз із лідерами ринку. «Know-how» – сукупність практичних знань, комерційних або технічних навичок, що становлять комерційну цінність [25, 55].

Такі лексичні одиниці слугують маркерами міжнародного характеру фінансової мови й відображають глобалізований характер фінансово-економічних процесів. Перекладач повинен уважно ставитися до таких запозичень, обираючи між збереженням терміна в оригіналі, адаптацією або поясненням, зважаючи на контекст і рівень підготовки цільової аудиторії.

Німецькій мові притаманне прагнення уникнути повторення одного і того ж слова, тому в німецьких фінансово-економічних текстах часто використовуються синоніми. Так, для дієслова «sinken» у фінансових текстах існує понад десяток синонімів («fallen», «abnehmen», «zurückgehen», «absacken», «schrumpfen», «rutschen» та ін.). Велика кількість синонімів є для слова «Krise» («Recession», «Konjunkturrückgang», «Konjunkturtief», «Flaute», «Baisse» та ін.). Часто як синонім до німецького слова вживається запозичене слово, наприклад, «Baisse» замість «Preisverfall».

Найбільшу складність при перекладі складають термінологічні одиниці одиничного характеру, оскільки більшість з них називають абсолютно нові банківські послуги або форми обслуговування, що не мають аналогів в українській банківській системі. Крім того, труднощі обумовлені наступними характеристиками таких термінів: їх нестандартним варіантом написання, включенням в структуру англіцизмів, функціонуванням у формі складного

іменника, утвореного шляхом складання двох або більшої кількості основ, наприклад: «Deutsche Bank-Bausparen», «Citibank Rendite Plus», «Sparda Cash», «All-inclusive-Konto Citi Best», «Echtzeit-Brokerage-System», «Realtime-Kurs-Abfrage», «dbAktivKonto», «LBS-Bausparer», «Deutsche Bank EUROCARD», «Sparda-Bank Hypothek», «Dresdner OnlineDepot» [6; 39].

При передачі таких одиничних термінів, які мають у своїй структурі англіцизми, найвірнішим способом є використання оригінального написання терміну іноземною мовою: «Besuchen Sieunseinfachinder Filialeoderrufen Sieunsunter ... (24-Hour Citi Phone Banking) an». – «Відвідайте нашу філію чи зателефонуйте в 24-Hour Citi Phone Banking за номером ...»[7, с. 88].

Крім цього, можливе використання оригінального написання іноземною мовою з додаванням пояснювальних елементів, які забезпечують розуміння банківської реалії: «Finanzielle Freiheitmitder Visa Cold Karte» – «Фінансова незалежність з картою Visa Cold Karte». «Ganzeinfach – der dbDispoKredit zu Ihrempersönlichen Konto». – «Дуже просто – послуга dbDispoKredit» на Ваш персональний рахунок». «Mit dem Dresdner Online Depot gestalten Sie Ihr Wertpapiergeschäftselbst». – «З послугою Dresdner Online Depot Ви зможете самостійно здійснювати операції з цінними паперами» [55].

Частина безеквівалентних термінів перекладається з німецької мови українською за допомогою прийому калькування, тобто шляхом заміни складових частин складних слів в іноземній мові їх прямими лексичними відповідниками в мові, на яку перекладається. Так як в українській мові складні слова маловживані, то складові частини складного слова німецької мови об'єднуються в українській мові в словосполучення відповідно до його правил лексико-граматичної сполучуваності: «Lohnkonto» – «зарплатний рахунок»; «Kreditkonto» – кредитний рахунок; «Kapitalversicherung» – «страхування капіталу»; «Aktienfonds» – «фонди акцій».

Для лексичної одиниці, що не має точних еквівалентів, шляхом підбору найближчої за значенням одиниці створюються відповідності-аналоги, тобто здійснюється близький переклад: «Fondsgesellschaften» – «пайові фонди»;

«Reisezahlungsmittel» – міжнародні засоби платежу; «Risiko-Lebensversicherung» – «страхування життя / страхування від нещасних випадків» [55].

Зауважимо, що під час перекладу фінансово-економічної документації українською мовою варто враховувати можливість таких граматичних помилок, як: недотримання відповідності часів у мові оригіналу та перекладі, порушення послідовності порядку членів речення. З огляду на це економічні тексти мають цілий ряд специфічних лексико-граматичних особливостей, до яких можна віднести: 1) наявність великої кількості фахової лексики, фінансово-економічних термінів; 2) вміст у текстах стилістичних відхилень від загальнолітературних мовних дефініцій (особливо у фінансових документах); 3) скорочення та аббревіатури, більшість з яких використовуються тільки в економічних текстах і документах (повідомленнях, рішеннях, звітах). У зв'язку з цим слід зазначити, що під час перекладу більшості аббревіатур перекладачеві необхідно консультиватися зі словниками, довідниками або пошуковими системами з метою розуміння значення цих скорочень; 4) широке використання в текстах особливих ідіоматичних виразів і фразеологічних сполучень, які не вживаються в загальнолітературній мові. Під фразеологізмом (фразеологічної одиницею) варто розуміти семантично вільне поєднання слів, яке виробляється в мові як щось ціле з точки зору смислового змісту і лексико-граматичного.

Переклад фінансової термінології належить до найбільш складних сфер спеціалізованого перекладу, що зумовлено не лише мовними, а й позамовними (екстралінгвістичними) чинниками. Зокрема, складність полягає у високому ступені термінологічної варіативності – ситуації, коли один іноземний термін може мати декілька перекладацьких відповідників українською мовою. Така багатозначність особливо виразно проявляється під час перекладу з англійської та німецької мов українською, оскільки терміни, що функціонують у фінансово-економічному дискурсі цих мов, часто не мають прямих, однозначних еквівалентів у національній терміносистемі [21, с120].

Основною причиною цього явища є концептуальні відмінності між фінансовими системами різних країн. Зокрема, специфіка ведення бухгалтерського обліку, норми податкового регулювання, традиції корпоративного управління, а також особливості фінансового та комерційного законодавства суттєво впливають на формування та вживання термінології. Наприклад, терміни, закріплені в системі Міжнародних стандартів фінансової звітності (IFRS), не завжди мають повні відповідники в національному бухгалтерському праві України або Німеччини. Це призводить до того, що перекладач має обирати між кількома можливими варіантами перекладу, орієнтуючись на контекст, функціональне призначення документа та цільову аудиторію.

Крім того, варіативність перекладу фінансових термінів обумовлена також відсутністю повної концептуальної відповідності між терміносистемами. Наприклад, деякі англійські або німецькі терміни охоплюють ширший або вужчий зміст порівняно з потенційними українськими відповідниками, що створює труднощі для досягнення семантичної точності. У такому разі перекладач змушений не просто обрати термін із фахового словника, а й провести глибокий аналіз поняттєвого змісту та адаптувати його відповідно до реалій українського фінансового середовища.

Одним із найяскравіших прикладів варіативності перекладу фінансової термінології є німецький термін «Gewinn- und Verlustrechnung», який у процесі перекладу українською мовою має декілька усталених відповідників: «Звіт про прибутки і збитки», «Звіт про фінансові результати», а подекуди також «Звіт про доходи та витрати». Така множинність варіантів перекладу пояснюється не лише семантичними особливостями самого терміна, а й ширшим контекстом його функціонування у відповідному виді дискурсу, жанровими особливостями тексту, а також традиціями терміновживання у цільовій мові.

Термін «Gewinn- und Verlustrechnung» є ключовим елементом фінансової звітності в німецькомовному просторі, особливо в межах

правового поля, визначеного «Handelsgesetzbuch» (HGB, Торговельний кодекс Німеччини). Його зміст охоплює підсумковий звіт про фінансову діяльність підприємства протягом звітного періоду, із зазначенням прибутків, витрат і чистого результату – прибутку або збитку. В українській мові термінологічна репрезентація цього поняття варіюється залежно від низки чинників.

У межах офіційного ділового стилю, зокрема в бухгалтерській документації та національних нормативних актах, найбільш уживаним є варіант «Звіт про прибутки і збитки», який дослівно відтворює структуру й логіку оригінального німецького терміна. Цей варіант зберігає традиційне тлумачення, зрозуміле фахівцям української системи бухгалтерського обліку, оскільки відповідає термінам, закріпленим у вітчизняному Плані рахунків і звітності [24, с. 100, 108, 115].

Натомість у перекладах фінансової документації, складеної відповідно до Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ/IFRS), перевага надається варіанту «Звіт про фінансові результати». Така назва не лише стилістично нейтральна та нормативно прийнята в офіційних перекладах МСФЗ, а й є змістовно ширшою: вона охоплює не лише прибутки та збитки, а й інші елементи звітності, що відображають загальний фінансовий результат підприємства за звітний період. Цей варіант також відповідає англійським відповідникам «Income Statement» або «Statement of Profit and Loss», які використовуються в міжнародній практиці.

Інколи, особливо в аналітичних оглядах або публіцистичних текстах, трапляється ще один варіант перекладу – «Звіт про доходи та витрати». Цей варіант, хоч і менш усталений у професійному фінансовому середовищі, може застосовуватись як узагальнене пояснення для нефахової аудиторії або у спрощених інформаційних матеріалах. Однак його використання в офіційних документах не рекомендується через недостатню термінологічну точність.

Таким чином, вибір відповідника для перекладу терміна «Gewinn- und Verlustrechnung» не є однозначним і залежить від низки факторів: типу тексту, цільової аудиторії, правового контексту, усталеної термінологічної практики

та стандартів відповідної системи фінансової звітності. Цей приклад наочно демонструє, що перекладач фінансової документації повинен не лише володіти мовними компетенціями, а й мати фахові знання у сфері бухгалтерського обліку, законодавства та міжнародних стандартів, аби забезпечити точність, релевантність і функціональну адекватність перекладу.

Іншим характерним прикладом термінологічної варіативності є англійське слово «Equity», яке широко використовується в економічному, фінансовому та юридичному дискурсі. Попри те, що загальне значення цього терміна пов'язане з поняттям власного капіталу підприємства, його конкретне тлумачення і, відповідно, переклад українською мовою змінюється залежно від контексту, галузі застосування та правового поля, у якому функціонує документ.

У сфері бухгалтерського обліку, зокрема в межах Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (зокрема, МСБО 1 «Подання фінансової звітності»), термін «Equity» найчастіше перекладається як «власний капітал». Це поняття включає сукупність активів, що залишаються у розпорядженні підприємства після вирахування всіх його зобов'язань. У цьому значенні термін охоплює як внески власників (статутний капітал), так і нерозподілений прибуток, а також додатковий капітал, що накопичується в процесі фінансово-господарської діяльності.

Проте в інших галузях, зокрема у фінансовому аналізі, інвестиційній діяльності або корпоративному праві, вживання терміна «Equity» передбачає інші семантичні відтінки. Так, у контексті участі інвесторів у капіталі компанії цей термін може перекладатися як «пайова участь», що акцентує увагу на праві особи володіти часткою в компанії. У випадку, коли йдеться про цінні папери, які підтверджують право власності на частину компанії, доцільно вживати варіант «акціонерний капітал» або «частка участі в капіталі», що особливо актуально у юридичних текстах, зокрема у статутах, договорах або звітах для акціонерів.

Як зазначають дослідники фінансового дискурсу, термін «Equity» є одним із найскладніших для перекладу через його поліфункціональність та міждисциплінарний характер. Різні інституційні, культурні та правові реалії спричиняють те, що перекладач повинен у кожному окремому випадку ідентифікувати точне значення терміна, співвіднести його з відповідною концептуальною категорією в українському правовому чи бухгалтерському полі й обрати найбільш адекватний варіант перекладу [36, с. 130].

Саме термін «Equity» слугує яскравим прикладом того, як переклад фінансової лексики потребує не лише мовної точності, а й розуміння економічної природи терміна, його функцій у різних типах текстів, а також здатності адаптувати переклад відповідно до цільової системи понять. Саме тому переклад подібних термінів вимагає міждисциплінарної компетентності та уважного контекстуального аналізу, що уможливорює забезпечення концептуальної й прагматичної відповідності між вихідним і цільовим текстом.

Ще одним прикладом варіативності фінансової термінології в міжмовному перекладі є німецький термін «Rückstellungen», який залежно від контексту може передаватися українською мовою як «резерви», «забезпечення», або «відкладені зобов'язання». Це поняття є ключовим елементом бухгалтерського обліку в німецькомовних країнах і охоплює фінансові зобов'язання або втрати, які очікуються в майбутньому, але ще не реалізувалися на момент складання фінансової звітності.

Особливість терміна «Rückstellungen» полягає у його широкому і багатошаровому значенні в межах німецького комерційного законодавства. Відповідно до норм Handelsgesetzbuch (HGB), «Rückstellungen» охоплюють не лише класичні забезпечення під конкретні зобов'язання (наприклад, під зобов'язання зі сплати штрафів, податків чи гарантійні ремонти), але й можуть включати передбачені витрати, що мають імовірнісний характер або ще не повністю підтвержені. Таким чином, у системі HGB термін набуває ширшого значення порівняно з тим, що визначається у Міжнародних стандартах

фінансової звітності (IFRS), де термінологічний еквівалент «Provisions» трактується вужче і жорстко регламентується критеріями визнання згідно з МСБО 37.

У практиці українського фінансового обліку, зокрема згідно з Планом рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затвердженим Міністерством фінансів України, найближчим функціональним відповідником німецького «Rückstellungen» вважається термін «забезпечення». Цей варіант усталено вживається в офіційній звітності, бухгалтерських документах і науково-методичних матеріалах, і є нормативно прийнятним у контексті застосування національних стандартів бухгалтерського обліку (НСБО) [32, с. 148].

Водночас у неофіційних перекладах або коментарях до законодавства, а також у літературі, орієнтованій на фінансовий менеджмент, іноді вживаються варіанти «резерви» або «відкладені зобов'язання». Однак ці варіанти мають іншу семантичну природу в українському обліковому контексті. Зокрема, «резерви» часто пов'язуються з формуванням фондів або накопиченням коштів (наприклад, резервний капітал), а «відкладені зобов'язання» переважно використовуються в податковому або аудиторському дискурсі й позначають тимчасові різниці між обліковими й податковими оцінками активів і зобов'язань.

Як зазначає Л. І. Шевченко, правильний вибір перекладацького відповідника для терміна «Rückstellungen» вимагає урахування трьох основних чинників: юридичної сили джерельного документа, відповідності облікової категорії у цільовій мові та регламентованої термінології, що діє в межах національної системи звітності. У цьому контексті вибір між «забезпеченням» і «резервом» не є суто лексичним, а насамперед концептуальним [36, с. 132].

Отже, приклад терміна «Rückstellungen» чітко демонструє необхідність глибокого контекстуального аналізу і міждисциплінарної обізнаності

перекладача. Фінансова термінологія не є універсальною – вона вкорінена у конкретні облікові, юридичні та економічні реалії, що зумовлює потребу адаптувати не лише мовну форму, а й концептуальний зміст відповідно до норм і очікувань цільового професійного середовища. Тільки такий підхід дозволяє досягти адекватності, точності й функціональної відповідності у перекладі спеціалізованих фінансових текстів.

Аналогічні труднощі виникають і при перекладі англійського фінансового терміна «Revenue», який є одним із ключових понять у фінансовій звітності та широко застосовується у бухгалтерській, економічній і податковій сферах. «Revenue» має широку семантичну амплітуду, оскільки у фінансовій звітності він використовується для позначення загального надходження економічних вигід, отриманих підприємством у процесі його основної господарської діяльності. Це можуть бути грошові кошти або інші активи, які виникають у результаті продажу продукції, надання послуг або виконання робіт. Проте в кожній системі обліку поняття доходу структуризується і регламентується по-різному, що і зумовлює наявність кількох можливих перекладацьких відповідників.

Попри те, що загальне значення цього терміна – «дохід» – здається інтуїтивно зрозумілим, у перекладацькій практиці він виявляє суттєву варіативність. Найчастіше «Revenue» перекладається українською як «дохід», «виручка», «надходження» або «дохід від реалізації», залежно від контексту та нормативної основи документа.

Як справедливо підкреслює О. А. Кальниченко: «термінологічна варіативність перекладу «Revenue» безпосередньо пов'язана з принципами визнання доходу в конкретній системі обліку» [9, с. 48]. Так, у МСФЗ пріоритетним є підхід на основі виконання зобов'язань перед клієнтом («performance obligations»), тоді як у НСБО – фактичне відвантаження продукції чи надання послуг. Ці розбіжності зумовлюють не лише різні критерії обліку, а й розмаїття термінів, що вживаються у відповідній мовній традиції.

Тож, переклад терміна «Revenue» не є однозначним і потребує контекстуального осмислення. Універсального еквівалента не існує – вибір конкретного варіанта перекладу повинен базуватися на типі документа, його нормативно-правовому статусі, призначенні та цільовій аудиторії. Така ситуація вкотре засвідчує, що переклад фінансової термінології – це не лише лінгвістична діяльність, а й аналітичний процес, що передбачає глибоке розуміння облікових стандартів і економічної суті терміна у відповідному контексті.

Водночас в українській національній системі бухгалтерського обліку, особливо у Плані рахунків та практиці ведення первинної документації, домінує термін «дохід», який зазвичай трактується як сума надходжень від реалізації товарів, продукції, робіт або послуг без урахування податків і обов'язкових платежів. Цей термін має усталену позицію у професійному вжитку, і його використання є типовим для звітів вітчизняних підприємств.

У своїх дослідженнях Л. І. Шевченко акцентує увагу на тому, що успішний переклад фінансової термінології вимагає від перекладача не лише точного розуміння значення терміна в конкретному контексті, а й здатності враховувати низку позамовних чинників, які безпосередньо впливають на вибір еквівалентів. Зокрема, мова йде про юридичну силу документа, його адресата та цільову функцію, яку виконує текст у межах професійного або правового обігу [36, с. 131].

Інакше кажучи, перекладач повинен діяти не лише як мовний посередник, а як аналітик спеціалізованого дискурсу, здатний інтерпретувати термінологію з урахуванням комунікативного наміру автора, функціонально-жанрової природи документа та очікувань цільової аудиторії. Наприклад, у фінансовій звітності, яка є частиною офіційного документообігу, неприпустимими є вільні або узагальнені переклади, що можуть спотворити юридичну або облікову суть інформації. Тут на перший план виходить точність термінології, яка повинна відповідати чинним обліковим стандартам,

національному плану рахунків, а також міжнародним регламентам (таким як МСФЗ чи GAAP).

У цьому зв'язку переклад фінансових термінів не може бути ізольованим суто лінгвістичним процесом. Він потребує системної обізнаності перекладача у сфері економіки, бухгалтерського обліку, корпоративного права та фінансової звітності. Лише за умови такої міждисциплінарної компетентності можливо досягти термінологічної узгодженості, функціональної адекватності та юридичної точності, які є критично важливими для ефективної міжмовної комунікації в галузі економіки.

Таким чином, як зазначає Л. І. Шевченко, перекладачеві необхідно поєднувати лінгвістичні навички з фаховим розумінням предметної галузі, у даному випадку – бухгалтерських систем, специфіки національного і міжнародного фінансового регулювання, а також термінологічних стандартів. Такий підхід дозволяє не лише адекватно передати зміст оригіналу, а й забезпечити його функціональну еквівалентність у межах правової та економічної реальності цільової мови.

Міжмовна еквівалентність у перекладі фінансової термінології не зводиться до простого добору відповідників. У більшості випадків перекладач має справу не лише з окремими словами, а з цілою системою понять, що сформована в певному правовому та економічному контексті. Саме тому робота з фінансовими термінами потребує уточнення їхнього змісту, врахування жанру документа та очікувань адресата. Часто одна й та сама одиниця в різних мовах охоплює не ідентичні, а лише частково співвідносні значення, що змушує перекладача не просто шукати мовний еквівалент, а встановлювати відповідність на рівні змісту.

Англійський термін «liabilities» у стандартах IFRS він має досить чітке визначення – зобов'язання, що виникли на підставі минулих подій і підлягають погашенню в майбутньому. В українській ж термінології слово «зобов'язання» використовується ширше: у бухгалтерському обліку, податковій сфері, фінансовій звітності воно може мати різні акценти. Тому

простий переклад не завжди гарантує точність. Подібна ситуація спостерігається і з терміном «equity», який залежно від контексту може означати «власний капітал», «чисту вартість активів» чи «частку участі». Кожен випадок вимагає перевірки того, що саме має на увазі автор англомовного документа.

У німецькій фаховій лексиці теж існує безліч випадків, наприклад, «Bilanzgewinn» формально піддається дослівному перекладу як «прибуток балансу», однак україномовна практика використовує іншу концептуальну схему, у якій більш доречним є відповідник «нерозподілений прибуток». Німецьке «Rückstellungen» також не завжди збігається зі змістом українського «забезпечення», оскільки в німецькій системі це поняття охоплює ширший спектр майбутніх зобов'язань, ніж у наших нормативних документах. Є й складніші випадки – наприклад, «Gewerbesteuer», що позначає специфічний податок, відсутній в українському податковому полі. Аналізуючи цей приклад, варто підкреслити, що переклад супроводжується поясненням або описовою передачею.

Отже, міжмовна еквівалентність у фінансовому перекладі – це поєднання точної термінології, добір еквівалентів та культурно-фахові особливості, саме цей перелік факторів є важливим для збереження змісту, структури та функції оригіналу.

Висновки до розділу 1. Отже, фінансово-економічній документації притаманна низка особливостей: мовний стандарт; майже повна відсутність емоційно-експресивних мовних засобів; слабка індивідуалізація стилю; стандартне подання матеріалу; вживання складних речень, що відображають логічне підпорядкування одних фактів іншим; широке використання термінології, найменування, наявність особливого запасу лексики і фразеології; включення в текст скорочень та абревіатур. Переклад економічних текстів у загальному вигляді містить послідовність таких етапів: розпізнавання слів і структури тексту, досягнення поглибленого розуміння тексту, виділення аспектів перекладу, які можуть викликати в перекладача

труднощі, еквівалентна передача сприйнятої смислової та стилістичної інформації оригіналу за допомогою засобів мови перекладу.

Ефективність перекладацької діяльності визначається тим, наскільки перекладач економічної документації володіє необхідними знаннями в області економіки і фінансів, має чітке уявлення про особливості бухгалтерського обліку, банківської справи, маркетингу та юриспруденції, знає специфіку зарубіжних економічних і фінансових стандартів звітності, а також розуміє і враховує особливості різних рівнів перекладу: лексичного, граматичного, стилістичного.

Таким чином, переклад фінансової термінології слід розглядати як складний когнітивний процес, що передбачає високий рівень професійної підготовки, міждисциплінарної обізнаності та вміння інтерпретувати терміни не лише на лексичному, а й на концептуальному рівні. Саме така фахова інтеграція знань і навичок дозволяє досягти термінологічної узгодженості, зберегти функціональну адекватність та забезпечити юридично і змістовно точний переклад у межах фінансового дискурсу.

РОЗДІЛ 2. ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНИХ І НІМЕЦЬКОМОВНИХ ФІНАНСОВИХ ЗВІТІВ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

2.1. Структура лексичного складу фінансової звітності: загальноновживана й термінологічна лексика

Лексико-семантичний склад фінансової звітності поєднує два аспекти – загальноновживану лексику, що забезпечує зв'язність та текстову прагматику документа, і функціональну термінологію, яка чітко визначає економічні категорії та має нормативно закріплену семантику; детальний розгляд цього співвідношення дає змогу зрозуміти перекладацькі труднощі та обґрунтувати вибір адекватних українських еквівалентів. У загальноновживаному аспекті ключову роль відіграють дієслівні конструкції («present», «reports», «include»; нім. «enthalten», «darstellen»»weisen»), модальні елементи та службові слова, що визначають інформаційну структуру речення – ці одиниці зазвичай перекладають без значних змістових трансформацій, проте їхня синтаксична позиція і формальна оформленість у мові-реципієнті можуть вимагати переструктуризації (наприклад, англ. «The company reports an increase in total revenue» – «Компанія повідомляє про зростання загального обсягу прибутку» або нім. «Das Unternehmen stellt einen Anstieg des gesamten Umsatzes fest» – «Підприємство констатує збільшення загального обсягу реалізації»), оскільки український офіційно-діловий стиль надає перевагу певним конструкціям (номіналізації, уточнювальним додаткам) для підвищення формальної точності. Термінологічна лексика фінансової звітності становить складну, концептуально навантажену систему, у якій кожна одиниця пов'язана не лише з конкретним економічним явищем, а й із певною нормативною, правовою та обліковою моделлю. На відміну від загальноновживаної лексики, що виконує здебільшого комунікативну функцію, термінологічні одиниці містять у собі

фахову інформацію, яка відображає структуру фінансової системи та способи її регулювання у конкретній країні.

Дослідники, зокрема І. В. Корунець, Т. І. Савченко наголошують на тому, що переклад термінів у сфері фінансів потребує від перекладача не лише мовної, а й системної, концептуальної обізнаності [20, 27].

Однією з ключових проблем у перекладі фінансових звітів є розбіжність між термінами, що формально збігаються за лексичним значенням, але мають різний функціональний обсяг у межах різних правових і бухгалтерських систем. Наприклад, англійський термін «equity» формально корелює з українським «власний капітал», проте в англійськомовних країнах його значення може включати ширший спектр економічних явищ: від частки участі інвестора до залишкової вартості активів. Аналогічно, німецький термін «Rückstellungen» («забезпечення») охоплює ширший перелік умовних зобов'язань, ніж український аналог, закріплений у П(С)БО та НП(С)БО. Ці розбіжності є свідченням того, що перекладач не може орієнтуватися лише на словниковий відповідник, а має аналізувати, у якій саме системі цей термін функціонує.

Для глибшого розуміння таких розбіжностей необхідно проводити концептуальний аналіз, тобто з'ясувати, які економічні реалії стоять за терміном у мові-джерелі та яким чином вони узгоджуються з реаліями мови-реципієнта. Дослідники підкреслюють, що адекватність перекладу визначається мірою відповідності концептуальних структур, а не формальною схожістю слів [30, 34]. Цю думку розділяє і М. Бейкер, наголошуючи, що термін існує у межах певної професійної системи, і саме ця системність визначає межі його значення, аналізуючи міжмовну еквівалентність спеціалізованої лексики, звертає увагу на необхідність урахування галузевої специфіки, що зумовлює варіативність перекладацьких рішень [38, с. 112-115].

Розглянемо і проаналізуємо декілька прикладів, які є показником варіативності в англійськомовних та німецькомовних звітів. Так, англійський термін «liabilities» часто перекладається як «зобов'язання», проте в межах

МСФЗ він охоплює лише деякі показники варіативності, саме ті зобов'язання, що мають юридичну або конструктивну підставу. Натомість у національному українському обліку термін «зобов'язання» може мати ширший або вужчий зміст залежно від галузі: податкового законодавства, бухгалтерського обліку чи фінансового моніторингу. Звертаючись до німецькомовного варіанту, проаналізуємо термін «Bilanzgewinn», який формально можна перекласти як «балансовий прибуток», але в українській практиці йому ближче «нерозподілений прибуток», якщо йдеться про частину доходу, що залишається у розпорядженні підприємства. У цьому випадку концептуальне наповнення терміна визначає вибір коректного відповідника, що підкреслює необхідність глибокого аналізу функціональних характеристик терміна [46, 55].

Таким чином, термінологічна лексика виступає носієм системних знань, а її переклад вимагає від фахівця не лише адекватного мовного рішення, а й уміння зіставляти різні економічні та правові моделі, у межах яких цей термін має конкретне значення. Концептуальний аналіз стає ключовим механізмом у забезпеченні міжмовної еквівалентності, оскільки він дає змогу виявити, чи передає український відповідник ту ж економічну концепцію, що й термін мови-джерела. Саме таке системне, міждисциплінарне бачення термінології дає змогу створювати переклади, які будуть зрозумілими, коректними та функціонально точними для фахівців фінансової сфери.

Розглянемо докладніше декілька типових одиниць. Англomовний термін «assets» зазвичай перекладається як «активи» – цей варіант є усталеним і забезпечує семантичну узгодженість у більшості контекстів, проте у випадках, коли мова йде про майнові компоненти в юридично-цивільному, а не бухгалтерському значенні, доречно розглядати альтернативи («майно», «ресурси»), аби не втратити відтінок смислу; обґрунтування: в IFRS «assets» – це ресурси, контрольовані підприємством, і якщо український документ адресовано фахівцям, «активи» зберігає нормативну однозначність, тоді як у публічно-інформаційних матеріалах може бути лексична адаптація. Термін

«liabilities» як «зобов'язання» потребує уточнення через модифікатори («current liabilities» – «поточні зобов'язання», «non-current liabilities» – «довгострокові зобов'язання»); тут важливо не лише передати словниковий еквівалент, а й відтворити межі включення (наприклад, чи охоплює поняття зобов'язань податкові зобов'язання, умовні зобов'язання тощо), бо в різних національних системах обсяг поняття може варіювати. Поняття «equity» демонструє багатозначність: залежно від контексту переклад можливий як «власний капітал», «чиста вартість активів», або «частка участі» – аналітично обґрунтування вибору полягає в з'ясуванні референтної моделі («company-level equity» – «власний капітал», «investor-level equity» – «частка участі»), отже фахівець має опиратися на дискурсивні ознаки тексту. Німецькі одиниці дають власні приклади проблем повної еквівалентності: «Bilanzgewinn» формально читається як «прибуток балансу», але в українській термінологічній практиці точнішим є «нерозподілений прибуток» або «залишковий прибуток», залежно від того, чи мова про розподіл між власниками чи про результат фінансового періоду; вибір аргументується зіставленням функцій терміна у німецькій бухгалтерській парадигмі і в національних стандартах України – якщо «Bilanzgewinn» у джерелі позначає частину прибутку, доступну для розподілу, то «нерозподілений прибуток» відтворює цю функцію точніше. Інший німецький термін, «Rückstellungen», який часто передається як «забезпечення» або «резерви», у німецькому правовому полі охоплює ширший спектр майбутніх невизначених зобов'язань; при перекладі необхідно з'ясувати природу витрат (чи це резерви під ризики, чи податкові зобов'язання) і, якщо потрібно, надати уточнення: наприклад, «забезпечення під ризики та умовні зобов'язання» – такий підхід запобігає семантичній втраті під час перекладу. «Gewerbesteuer» демонструє відсутність прямого функціонального аналога в українській системі: це місцевий торговий податок із певними особливостями бази оподаткування; при перекладі найбільш коректною стратегією буде описовий переклад з приміткою («Gewerbesteuer – місцевий торговий податок у Німеччині, що

обчислюється на основі прибутку підприємства»), оскільки запозичення або калька не відновить інституційної специфіки. Поняття «trust» у англomовному дискурсі ілюструє культурно-правову несумісність: переклад як «траст» або «довірча власність» може залишатися технічно коректним, однак для читача в Україні важливим є додаткове пояснення механізмів правової фіксації та фіскальних наслідків, інакше семантична повнота зникає. З методологічної точки зору ці приклади підтверджують висновки когнітивно-дискурсивного підходу: переклад терміна має ґрунтуватися на реконструкції концептуальної моделі джерела та її зіставленні з моделлю цільової системи; у практичній площині це реалізується через комбінацію стратегій – пряма еквіваленція там, де є нормативна збіжність; описовий переклад або пояснення там, де інституційний контекст різниться; уточнення модифікаторами та номіналізацію для збереження текстової офіційності; інколи – залишення запозичення з глосом, якщо термін виконує специфічну функцію, відсутню в українській системі. Лексико-семантичні особливості перекладу також включають аналіз колокацій (наприклад, «current liabilities», «short-term borrowings», «current portion of long-term debt») та фразеологічних одиниць, де калька може призвести до неправильних співвідношень (помилкова калька «поточна частина довгострокового боргу» замість усталеного «поточна частина довгострокових зобов'язань» ускладнить розуміння і класифікацію). Практично значущими є ще кілька аспектів: відтворення числових маркерів і форматів (кома/крапка в цифрах, позначення відсотків), узгодженість із загальноприйнятими українськими скороченнями (НП(С)БО, МСФЗ), а також стилістичне вирівнювання заголовків розділів і приміток до звітності – ці елементи впливають на сприйняття документу як легітимного джерела інформації. Отже, обґрунтування перекладацьких рішень має спиратися на три кроки: 1) діагностика функції терміна в оригіналі (яка частина концептуальної моделі він реалізує), 2) зіставлення функції з моделлю цільової системи (чи існує нормативний/функціональний аналог) і 3) вибір стратегії передачі (еквіваленція, опис, примітка, запозичення), причому кожен вибір потрібно

аргументувати посиланням на очікування цільової аудиторії та стандарти оформлення фінансових документів; такий підхід забезпечує як семантичну точність, так і прагматичну адекватність перекладу [29; 39].

У межах дослідження лексико-семантичних характеристик економічної термінології було встановлено, що метафоризація є однією з ключових моделей формування фінансової лексики, а її джерельні сфери охоплюють широкий спектр елементів людського досвіду. Аналіз номінативних та семантичних особливостей метафоричних одиниць дав змогу окреслити сім основних сфер, з яких англійська мова запозичує засоби для позначення економічних понять. До них належать: світ людини, світ предметів і їхніх станів, сфера точних наук, оцінна лексика, просторово-часові орієнтації, біологічно-медична сфера, а також зоосфера. Така класифікація демонструє багатосферність фінансової термінології й підкреслює її когнітивну природу, адже значна частина термінів формуються шляхом перенесення ознак конкретних об'єктів або явищ на абстрактні економічні процеси.

Лексика, що походить із «світу людини», використовує назви предметів побуту, частин тіла, соціальних практик чи результатів діяльності для опису фінансових механізмів. Наприклад, термін «haircut», який у загальноживаному мовленні позначає стрижку, у фінансовому контексті означає зменшення вартості активу або частини суми, що утримується під час біржових операцій. Такий перенос зумовлений асоціацією зі «зрізанням» надлишку та акцентує на зменшенні як ключовій дії. Подібним чином формуються одиниці зі сфери оцінних визначень. Так, вираз «yellow dog contract» містить емоційно негативний компонент «yellow dog» («нікчема»), що забезпечує виразну оцінність та використовується переважно в контекстах критичного опису економічних чи правових договорів [46].

Помітною є також група метафор, сформованих на основі понять точних наук. Прикладом є «acid test», термін, що ґрунтується на аналогії з хімічною реакцією та позначає швидку й об'єктивну перевірку ліквідності компанії. Виникнення такої метафори пояснюється прагненням до максимальної

точності у відображенні економічних показників. До сфери об'єктів і їхніх станів належить термін «standstill agreement», де образ «зупинки» передає домовленість сторін тимчасово не здійснювати жодних активних дій. У цьому випадку метафоризація забезпечує наочність та полегшує інтерпретацію складних юридично-економічних конструкцій.

Вагоме місце у фінансовому дискурсі посідають також лексичні одиниці, що апелюють до просторово-часових уявлень. Наприклад, «buy on the curb» містить метафоричний компонент «межовості» або «периферійності», оскільки лексема «curb» у прямому значенні позначає край тротуару. У сфері фінансів цей образ переноситься на операції, що здійснюються поза межами офіційного біржового простору, підкреслюючи їхню неформальність або віддаленість від регульованого ринку. Досить продуктивними є й біомедичні метафори, зокрема термін «safe period», який базується на уявленні про «лікування» і використовується для позначення часових меж, протягом яких боржник може усунути порушення зобов'язань або виправити прострочення. Не менш усталеним є зооморфний пласт фінансової термінології: такі одиниці, як «bulls» і «bears», проектують характерні моделі поведінки тварин на стратегії учасників ринку та слугують одним із найбільш стабільних і впізнаваних метафоричних механізмів у фінансовій лексиці.

Значна частина цих лексичних одиниць має змішану природу, адже поєднує ознаки кількох концептуальних сфер. Така багатоконпонентність пояснює динамічність розвитку фінансової термінології й визначає необхідність залучення когнітивних підходів до її аналізу. Завдяки метафоричному характеру значень фінансові терміни набувають більшої виразності, забезпечують чітке асоціативне мислення та полегшують розуміння спеціальної інформації. У цьому контексті метафора постає не лише мовним інструментом, а й способом концептуалізації економічної реальності, що підтверджує її вагому роль у структурі сучасної англійської економічної терміносистеми [8, 45].

Отже, лексико-семантичний склад фінансової звітності поєднує загальноживану лексику та високоспеціалізовану термінологію, що зумовлює складність її міжмовного відтворення. Загальноживані одиниці забезпечують зв'язність і структурну організацію тексту, тоді як терміни передають системно визначені економічні поняття та нерозривно пов'язані з конкретними правовими й обліковими моделями. Переклад фінансових термінів потребує концептуального аналізу, адже формальна подібність одиниць різних мов не гарантує їх функціональної еквівалентності. Особливої уваги вимагають випадки, коли обсяг поняття в англійській чи німецькій терміносистемі ширший або відмінний від українського відповідника. Використання стратегій еквіваленції, описового перекладу та уточнення модифікаторами забезпечує точність і прагматичну адекватність. Аналіз метафоричних моделей походження термінів демонструє когнітивну природу фінансової лексики та її тісний зв'язок із різними сферами людського досвіду. Сукупність цих чинників підтверджує, що успішний переклад фінансової звітності можливий лише за умови системного, міждисциплінарного підходу та глибокого розуміння концептуальних структур вихідного тексту.

2.2. Випадки багатозначності, омонімії та синонімії у фінансових звітах: проблематика інтерпретації

Лексичні труднощі перекладу фінансових звітів є однією з найбільших проблем для перекладачів, оскільки вони пов'язані із суттєвими відмінностями у структурі мов та підходах до формування термінології. Ці труднощі стають особливо очевидними при роботі з багатозначними словами, відсутністю прямих еквівалентів та відмінностями у граматичних структурах, характерних для англійської, німецької та української мов.

Однією з основних лексичних проблем у перекладі економічних текстів є багатозначність термінів, що особливо характерно для англійської мови. Такі терміни можуть мати кілька значень залежно від контексту, що створює

додаткові труднощі під час перекладу. Наприклад, слово «capital» у фінансовому тексті означає «капітал», у географічному контексті – «столиця», а в контексті типографії може позначати «великий (прописний) знак». Неправильний вибір значення терміна може призвести до помилкового змісту тексту та помилкових економічних висновків.

У німецькій мові, також дуже часто зустрічається багатозначність термінів. Наприклад, термін «Bank» може означати «банк» у фінансовому сенсі або «лавку» як предмет меблів. Інший приклад – «Aktie», що в економічному контексті перекладається як «акція», але в широкому значенні німецької мови може позначати «документ» чи «файл» у певних юридичних документах. Також термін «Gewinn» означає «прибуток», проте без контексту його можна помилково інтерпретувати як «виграш» у загальному сенсі [46; 52; 55].

Щоб уникнути таких помилок, фахівець має брати до уваги контекстуальний аналіз термінів, оцінювати їх функціональне значення та враховувати специфіку облікової, фінансової або юридичної системи обох мов. У практиці економічного перекладу застосовуються глосарії та термінологічні бази, які допомагають стандартизувати переклад термінів і зберегти точність та послідовність документа. Багатозначність може спричиняти значні труднощі, оскільки фахові одиниці часто мають кілька можливих інтерпретацій залежно від контексту. Наприклад, термін «Anlage» може означати «інвестицію» («finanzielle Anlage»), «установку/обладнання» («technische Anlage») або «план/схему» («architektonische Anlage»).

У наведеному прикладі акцентовано увагу на проблемі полісемії німецьких термінів у сфері економічного перекладу. Термін «Anlage» демонструє широкі семантичні можливості й належить до тих лексичних одиниць, значення яких істотно змінюється залежно від галузевої сфери. Це є показником того, що потрібно володіти не лише знаннями словникових відповідників, а й умінням точно визначати релевантне значення за контекстом. Неправильно обране значення може спричинити смислові

спотворення, що підкреслює критичну важливість контекстуального аналізу та глибокого розуміння термінологічної системи [55].

Дослідниця Л. А. Лисиченко підкреслює, що багатозначність економічних термінів потребує від перекладача не лише високого рівня мовної компетенції, але й розуміння специфіки термінології [21, с. 251].

Контекстуальний аналіз стає особливо важливим у випадках, коли один і той самий термін вживається у різних економічних сферах. Наприклад, термін «equity» у фінансах означає «власний капітал», але в юридичному контексті може позначати «справедливість» або «рівність». У перекладі договорів чи фінансових звітів правильне тлумачення цього терміна має вирішальне значення для збереження точності документа.

Іншим прикладом є термін «liquidity», який перекладається як «ліквідність». У фінансовому контексті він позначає здатність активів швидко конвертуватися в грошові кошти, тоді як у бізнес-контексті може використовуватися для опису загальної фінансової стабільності компанії. У цьому випадку перекладач повинен враховувати специфіку документа та потреби цільової аудиторії, щоб забезпечити зрозуміле та адекватне тлумачення.

Крім того, багатозначність може викликати труднощі навіть із простими на перший погляд термінами. Наприклад, слово «margin» у фінансовому контексті означає «прибуток», «маржа» або «різниця», залежно від сфери застосування. У страхуванні цей термін може позначати резервний фонд або грошову заставу. Неправильний переклад цього слова може змінити значення всієї частини тексту, наприклад, у фінансових прогнозах або договорах [6; 46].

Для успішного вирішення таких проблем перекладач повинен не лише володіти мовою-джерелом та мовою-ціллю, але й мати ґрунтовні знання у сфері економіки. Як зазначає дослідник М. І. Бондаренко, важливим інструментом у роботі перекладача є розробка спеціалізованих глосаріїв, які містять контекстуальні пояснення багатозначних термінів [4]. Наприклад, для перекладу терміна «debt» у фінансовому звіті потрібно вказати, чи йдеться про

загальний борг компанії, чи про конкретний вид зобов'язань, наприклад, «secured debt» («забезпечений борг») або «unsecured debt» («незабезпечений борг»).

Контекстуальний аналіз відіграє важливу роль у перекладі німецькомовної економічної термінології, оскільки багато термінів є багатозначними й змінюють своє значення залежно від сфери використання. Наприклад, німецький термін «Vermögen» може позначати активи підприємства у фінансовому контексті, сукупність прав і обов'язків у юридичній сфері або ж статки приватної особи в загальноживаній лексиці. Неправильний вибір значення в таких випадках може спотворити зміст документа, подібно до того, як у перекладі англійського терміна «equity» важливо розрізняти між «власним капіталом» і «справедливістю». Подібні труднощі виникають із терміном «Liquidität», який у фінансовому дискурсі означає ліквідність активів, у бізнес-контексті – загальну платоспроможність компанії, а в банківській справі може стосуватися наявних грошових коштів на рахунках. Точне визначення вжитого значення є необхідним для адекватного тлумачення інформації, як і у випадку з англійським «liquidity».

Термін «Spanne» або «Marge» також демонструє багатозначність, подібну до англійського «margin». У фінансових текстах він означає маржу або різницю між ціною закупівлі та продажу, у роздрібній торгівлі – торговельну націнку, у страхуванні – резерв безпеки, а у статистиці може позначати інтервал значень. У кожній з цих сфер термін має власні семантичні характеристики, тому невірний переклад здатен змінити економічні розрахунки чи аналітичні висновки. До того ж значну увагу перекладача потребує термінологічний ряд «Schuld» – «Schulden» – «Verschuldung», який частково відповідає англійському «debt», однак має ширший спектр значень. «Schuld» може означати як борг, так і провину (у юридичному дискурсі), «Schulden» – грошові зобов'язання, а «Verschuldung» описує рівень заборгованості компанії. У фінансовому звіті вибір неправильного

відповідника може спричинити помилки в інтерпретації фінансового стану підприємства [46; 55].

Навіть на перший погляд прості терміни, наприклад «Bank», є потенційно проблемними. У фінансовій сфері він однозначно означає фінансову установу, проте в загальній мові – це «лава», а в технічній лексиці – «банк даних» («Datenbank»). Як і в англійській мові, де багатозначність термінів «equity», «liquidity», «margin» чи «debt» потребує ретельного контекстуального аналізу, не є винятком і німецька економічна термінологія, яка вимагає орієнтування у сфері економіки та роботи з терміносистемами. Використання спеціалізованих глосаріїв, які містять контекстуальні пояснення багатозначних термінів, допомагає уникнути помилок і забезпечити точність перекладу, що є особливо важливим при роботі з фінансовими та юридичними документами [55].

Багатозначність економічних термінів у процесі перекладу потребує комплексного підходу, що охоплює уважне врахування контексту, розуміння галузевих особливостей та звернення до спеціалізованих довідкових ресурсів. Такий підхід дає змогу досягти максимальної точності й коректності перекладу та уникнути помилок, які можуть суттєво вплинути на зміст документів у фінансовій, бізнесовій або юридичній сферах. Ще однією суттєвою проблемою є відсутність прямих українських відповідників для значної частини англійської економічної термінології. Це пов'язано з відмінностями у фінансових структурах, правових системах і культурних чинниках, що формують специфіку термінів у різних мовах. У подібних ситуаціях переклад потребує адаптації або використання розширених пояснень, щоб забезпечити точне й однозначне відтворення змісту оригіналу.

Відсутність прямих відповідників для деяких економічних понять ускладнює переклад та вимагає глибшого аналізу терміна, його функції та сфери вживання. Це особливо помітно у випадках, коли поняття сформувалися в межах певної фінансової системи й не мають усталених аналогів в українській термінології. Наприклад, англійський термін «penny stock», який

означає спекулятивні акції з дуже низькою вартістю, не має прямого українського відповідника. У США та Великій Британії під цим терміном розуміють акції, що торгуються за ціною нижче 5 доларів і відзначаються високою волатильністю та ризиком. В українській фінансовій практиці аналогічне поняття лише починає формуватися, тому його переклад зазвичай супроводжується поясненнями щодо низької капіталізації емітента, нестабільності доходів та відсутності прозорої звітності, що є типовою ознакою для таких активів [52].

Подібні труднощі виникають і з німецькомовними економічними термінами, які також часто не мають однозначних українських відповідників та потребують додаткового аналізу. Наприклад, термін «Grauer Markt» (дослівно «сірий ринок») використовується в Німеччині для позначення нелегального або напівлегального обігу фінансових продуктів, які не підлягають суворому державному нагляду. В українській мові це поняття частково перетинається з терміном «тіньовий ринок», однак «Grauer Markt» має вужчу семантику, стосується передусім інвестиційних продуктів і потребує уточнення у перекладі.

Ще одним показовим прикладом є німецький термін «Schwellenland», який перекладається як «країна, що розвивається», але в німецькій економічній літературі має чіткішу сферу застосування. Він використовується для позначення держав зі швидким економічним зростанням, що перебувають на межі переходу до статусу розвиненої економіки (наприклад, Індія, Бразилія). В українській мові цей термін має ширший зміст, тому перекладачеві може знадобитися додаткове контекстуальне уточнення, яке передає відповідну економічну характеристику.

Не менш складним для перекладу є термін «Finanzinstrumente mit eingebetteten Derivaten» («фінансові інструменти з вбудованими деривативами»). У німецькому фінансовому законодавстві він використовується у чітко визначеному значенні та регулюється окремими нормативними актами. В українській практиці аналогічні конструкції існують,

проте термінологія ще не є стабільною, тому переклад часто потребує докладного пояснення щодо особливостей структури інструменту та механізмів його функціонування.

Таким чином, німецькомовні економічні терміни, як і англомовні, нерідко потребують адаптивного перекладацького підходу. Перекладачеві доводиться не лише шукати найближчий український відповідник, а й пояснювати особливості поняття, враховувати регуляторні та економічні відмінності між країнами, а також забезпечувати точність відтворення змісту у фахових текстах. Це підкреслює необхідність глибокої термінологічної компетентності та системного аналізу у сфері економічного перекладу.

Дослідник Г. М. Пастушенко підкреслює, що адаптація таких термінів часто потребує створення спеціалізованих глосаріїв або включення коротких описів у тексті. Це дозволяє не лише забезпечити точність перекладу, але й зробити його зрозумілим для цільової аудиторії [26, с. 5-6].

Ще одним показовим прикладом терміна, що не має усталеного прямого відповідника в українській мові, є «crowdfunding», який зазвичай перекладають як «колективне фінансування». Оскільки це поняття порівняно нове для українського економічного простору, його значення часто потребує уточнення. Щоб уникнути непорозумінь, перекладач може додати роз'яснення: «crowdfunding – це спосіб залучення коштів від великої кількості учасників, здебільшого через інтернет-платформи, для підтримки проекту або стартапу». Таке доповнення робить термін зрозумілішим і забезпечує точність передавання змісту.

Подібна ситуація спостерігається і з терміном «swap», який у фінансовій практиці зазвичай вживається без перекладу. Проте для повноцінного розуміння його функцій перекладач має пояснити, що йдеться про договір між двома сторонами, який передбачає обмін грошовими потоками або активами протягом узгодженого періоду. У багатьох українських текстах цей термін супроводжують приміткою-поясненням: «swap – фінансовий інструмент, що

використовується для мінімізації ризиків або оптимізації витрат». Такий підхід забезпечує точність і відповідність економічному змісту.

Наприклад, термін «Beteiligungsfinanzierung» («фінансування через участь») описує модель залучення капіталу, за якої інвестор отримує частку в компанії. В українській мові це поняття передається різними конструкціями, такими як «пайове фінансування» чи «фінансування участі», але жоден варіант не відтворює точну специфіку терміна, що вимагає від перекладача контекстуального уточнення. Іншим прикладом є термін «Leerverkauf», який перекладається як «короткий продаж», однак у німецьких фінансових регуляціях він має чітке юридичне визначення, пов'язане з обмеженнями на торгівлю активами, яких продавець фактично не має. Це значення нерідко потребує додаткового пояснення для українського читача, щоб уникнути некоректних інтерпретацій.

Складність становить також переклад терміна «Risikostreuung», який дослівно означає «розподіл ризиків». У фінансовому дискурсі цей термін відповідає концепції диверсифікації, але не в усіх контекстах слово «диверсифікація» точно відтворює німецький зміст. Наприклад, у банківських документах «Risikostreuung» може стосуватися вимог регулятора щодо мінімізації концентрації ризику, тоді як у сфері інвестицій воно описує стратегію управління портфелем. Тут перекладачеві важливо враховувати галузеву специфіку, щоб передати точне значення [55].

Тож, відсутність прямих відповідників у різних економічних терміносистемах створює серйозні проблеми для перекладача й потребує знання економічних концепцій. Використання адаптаційних стратегій, розробка детальних глосаріїв і застосування пояснювальних коментарів дозволяють забезпечити точність, зрозумілість і професійну адекватність перекладу, що є головним для ефективної міжкультурної комунікації в економічній сфері.

У фінансових звітах омонімія та синонімія становлять одне з ключових джерел перекладацьких труднощів, оскільки будь-яка неточність у тлумаченні

термінів здатна призвести до деформації економічної інформації або неправильного відображення фінансових результатів. П. Ньюмарк зазначає, що «багатозначність спеціалізованої лексики зумовлює необхідність аналізу не лише мовної форми, а й функціонального призначення терміна в межах конкретної галузі. Це особливо важливо у фінансовому дискурсі, де термінологія має системний характер і перебуває у тісному зв'язку з нормативними документами, такими як МСФЗ (IFRS) чи американські стандарти GAAP» [48].

Прикладом омонімії є англійське слово «capital», що функціонує одразу в кількох семантичних полях. У бухгалтерії воно означає «капітал», у географічному контексті – «столицю», а в типографії позначає «велику (прописну) літеру». У фінансовому звіті, наприклад «The company increased its capital by \$1 million» перекладається як «Компанія збільшила свій капітал на 1 млн дол. США», що підкреслює необхідність точного відтворення економічного змісту. У разі ототожнення цього терміна з географічним значенням («столиця») відбувається зміщення концептуального поля, а отже – суттєве порушення семантичної відповідності. Подібну думку висловлює К. Норд, наголошуючи, що «контекст є головним механізмом зняття багатозначності й забезпечення адекватної інтерпретації спеціалізованих термінів» [49].

Ще одним прикладом потенційної помилки є слово «margin», яке характеризується широким спектром значень. У фінансовій звітності «margin» означає «маржу», «прибуток» або «різницю між виручкою та собівартістю», тоді як у загальному технічному або інструктивному дискурсі воно може позначати «запас», «резерв» чи «межу допустимого відхилення». Наприклад, «The gross margin increased by 5%» перекладається як «Валовий прибуток зріс на 5%», тоді як «Maintain a safety margin of 10%» потребує перекладу «Підтримуйте запас безпеки 10%». Ці приклади демонструють залежність семантичної інтерпретації від функціональної сфери застосування терміна.

Синонімія у фінансових текстах є не менш проблематичною, ніж омонімія, оскільки навіть близькі за значенням терміни можуть позначати різні економічні явища та мати різний статус у системі бухгалтерського обліку. У фінансовій англійській мові це особливо помітно на прикладі лексем «debt» та «liabilities», які нерідко помилково вживають як взаємозамінні. Насправді вони мають різний обсяг значення: «debt» позначає конкретний борг або позикові кошти, тоді як «liabilities» охоплює усі фінансові зобов'язання компанії, включно з боргами, нарахованими витратами, відкладеними платежами, податковими зобов'язаннями тощо. Як наголошують дослідники фінансового дискурсу М. Бейкер, Дж. Мандейн, що «структура фінансової звітності ґрунтується на чіткому розмежуванні понять, і тому неправильний вибір лексеми може змінити зміст показника та його вплив на фінансову звітність». Проаналізуємо наступне речення «Total debt of the company amounts to \$1 million» адекватним перекладом буде «Загальна сума боргу компанії становить 1 млн дол. США», тобто термін передає конкретне числове значення зобов'язань за позиковими операціями. Натомість у реченні «Current liabilities as of 31 December 2025» коректним перекладом є «Поточні зобов'язання станом на 31 грудня 2025 р.», оскільки у структурі балансу «liabilities» включають ширшу категорію економічних зобов'язань. Наведені приклади демонструють, що переклад фінансових документів вимагає точного врахування семантичного обсягу термінів, оскільки їх хибне ототожнення спричиняє зміни у тлумаченні фінансових даних та впливає на управлінські рішення [38, с. 117; 47].

У німецькій мові питання омонімії та синонімії є не менш складним, що обумовлено багатозначністю низки базових термінів, які активно функціонують у фінансовому, технічному та загальнонауковому дискурсі. Одним з типових прикладів є лексема «Anlage», що може означати «інвестицію» (finanzielle Anlage), «обладнання» (technische Anlage), «установку» або навіть «план/схему» залежно від галузі. У фінансовому контексті речення «Die finanzielle Anlage hat sich rentiert» перекладається як

«Інвестиція виявилася прибутковою», і тут термін однозначно прив'язаний до сфери капіталовкладень. Проте у технічному дискурсі «Die neue Anlage produziert 1000 Einheiten pro Tag» перекладається як «Нове обладнання виробляє 1000 одиниць на день», що демонструє зміну понятійної сфери. Омонімія такого типу потребує розуміння контекстуального аналізу та знання галузевої терміносистеми, що відповідає підходам А. Вюстера щодо концептуальної природи термінів.

Ще одним складним прикладом є німецьке слово «Liquidität», яке у фінансових документах зазвичай означає ліквідність активів або загальну платоспроможність компанії, тоді як у банківській сфері воно може позначати наявні грошові кошти або їх швидку доступність. У реченні «Die Liquidität des Unternehmens ist gesichert» коректним перекладом є «Ліквідність компанії забезпечена», тобто йдеться про достатній рівень фінансових ресурсів для виконання зобов'язань. У банківському контексті цей термін може набувати більш вузького значення, пов'язаного з готівкою або швидколіквідними активами, що робить його тлумачення залежним від галузевої специфіки.

Німецька мова також демонструє численні випадки синонімії у сфері фінансів, що потребує диференційованого підходу під час перекладу. Особливо показовою є група термінів «Schuld», «Schulden» та «Verschuldung». Лексема «Schuld» може означати як «борг», так і «провину», тому її використання у фінансовому контексті повинно враховувати можливі семантичні відтінки. Термін «Schulden» стосується саме «грошових зобов'язань», тоді як «Verschuldung» позначає загальний «рівень заборгованості» або ступінь фінансової залежності компанії від кредиторів. У реченні «Die Verschuldung des Unternehmens beträgt 2 Millionen Euro» коректним перекладом є «Рівень заборгованості компанії становить 2 млн євро», тоді як у реченні «Die Schulden des Unternehmens wurden beglichen» передається як «Борг компанії було погашено» [55]. Ці приклади демонструють необхідність чіткого семантичного розмежування навіть

близьких за значенням термінів, оскільки їх некоректне використання може призвести до викривлення економічних показників.

Отже, омонімія та синонімія в англійських і німецькомовних фінансових текстах значною мірою ускладнюють процес перекладу та вимагають від перекладача не лише глибокого знання мовної системи, а й розуміння терміносистеми фінансового дискурсу. Ефективний переклад можливий лише за умови системного контекстуального аналізу, урахування функціонального поля терміна та регулярного звернення до галузевих глосаріїв, стандартів та міжнародних нормативних документів. Недотримання цих принципів створює ризик появи змістових неточностей, що здатні впливати на фінансові висновки, економічну аналітику та стратегічні управлінські рішення.

2.3. Функціонування та інтерпретація неологізмів у фінансовій документації

Неологізми становлять динамічний і продуктивний компонент сучасної економічної терміносистеми, що зумовлено як внутрішньомовними процесами, так і зовнішніми соціально-економічними чинниками. Науковці, зокрема В. П. Даниленко, Г. Райхен та Л. Венуті, акцентують на тому, що «формування нових термінів є закономірною реакцією мовної системи на появу інноваційних понять, пов'язаних із розвитком економічних інститутів, цифровізації бізнес-процесів та трансформацією глобальних ринкових механізмів» [5; 54; 60]. У своїх дослідженнях Г. Райхен підкреслює, що «активізація неологізації терміносистеми свідчить про її відкритість і здатність до адаптації в умовах швидкої зміни професійного середовища, що особливо характерно для сфери міжнародної економіки» [54].

Високий темп глобалізаційних процесів у сучасному економічному просторі, на що звертає увагу Д. В. Бейкер, спричиняє безперервну появу нових фінансових інструментів, ринкових моделей та цифрових продуктів, які

потребують адекватної номінації та концептуальної фіксації в системі науково-професійної термінології. Цей феномен слід розглядати як комплексний лінгвістично-соціальний процес, у якому одночасно здійснюються – і взаємодіють – кілька операцій: концептуалізація інноваційних явищ у англomовному професійному дискурсі, лексична номінація цих явищ у вигляді неологізмів, їхня трансмісія через глобальні інформаційні мережі та подальша адаптація в інших мовних системах [38, с. 120].

З методологічної позиції процес виникнення та закріплення економічних неологізмів можна описати через поєднання теорії термінології Г. Райхена, яка наголошує на понятійній природі терміна, і корпусно-корпоративних підходів до мовної зміни, що фіксують перші вжитки і становлення стабільних контекстів уживання. На першому етапі концептуалізації англomовні фахівці формулюють нове поняття на ґрунті технологічної чи інституційної новизни (наприклад, «blockchain» як децентралізований розподілений реєстр; «tokenization» як процес перетворення активів у цифрові токени). На другому етапі відбувається лексична номінація: поняття отримує мовну метку – неологізм, який у багатьох випадках має англomовну основу й швидко розповсюджується завдяки науковим публікаціям, галузевим звітам і медійному висвітленню. На третьому етапі йде трансляція терміна в інші мовні системи – процес, що включає калькування, запозичення та створення описових відповідників – і, нарешті, стадія термінологічної стабілізації, коли певна форма закріплюється в глосаріях, стандартах або практиці перекладу [54].

Ця послідовність породжує низку лінгвістичних і прикладних проблем. По-перше, відсутність однозначних відповідників у мові прийому (наприклад, українській) ускладнює комунікацію та нормативне оформлення понять; запозичення у формі транскриптів («blockchain» – «блокчейн») часто конкурує з описовими перекладами («ланцюг блоків», «розподілений реєстр»), кожен із яких по-різному відображає когнітивні та функціональні аспекти поняття. По-

друге, різниця в економічних і правових реаліях між мовами може вимагати семантичної корекції або уточнення функціонального поля терміна: токенизація активів у країні з розвинутим ринком цифрових цінних паперів і в країні з відсутністю відповідної нормативної бази можуть мати різні імплікації, отже і різні смислові маркери в перекладі. По-третє, швидкість появи неологізмів випереджає темпи нормативної стандартизації, що породжує ситуацію мультिवаріантності і, як наслідок, ризик термінологічної неоднорідності в документації, наукових публікаціях і медіа.

Аналіз наукових підходів до вирішення цих проблем показує, що ефективна політика термінологічного управління має бути багаторівневою. По-перше, важливо застосовувати принципи системності та мотивованості термінотворення, описані в працях українських термінологів, які пропонують стандартизовані процедури для виокремлення понятійних одиниць і формування адекватних відповідників. По-друге, доцільним є використання корпусних досліджень для виявлення домінантних вживань англомовних неологізмів та їхніх контекстових маркерів; такий підхід дозволяє встановити первинний функціональний профіль терміна й обґрунтувати вибір стратегії перекладу (калька, транскрипція, описовий відповідник). По-третє, важливу роль відіграють міждисциплінарні консультації за участю фахівців з економіки, права й інформаційних технологій для того, щоб термінологічне рішення відображало не лише лінгвістичну, а й інституційну сторону поняття [14; 18; 28].

З практичної точки зору, як вказує Д. В. Бейкер, інтеграція економічних неологізмів у національні терміносистеми має передбачати комплекс заходів: створення та підтримка онлайн-господарств із фіксацією контекстів першого вживання, редагування професійних перекладів з урахуванням функціонального поля терміна, а також розробка рекомендацій для стандартних видів документів (звітів, договорів, технічних специфікацій). Такий підхід зменшує ризик семантичних викривлень і сприяє уніфікації термінологічної практики [37].

Загалом, глибокий аналіз показує, що поява економічних неологізмів у межах глобалізованої комунікації – це не тільки лексичне явище, а складний когнітивно-соціальний процес, який включає концептуалізацію, номінацію, трансляцію і нормативну стабілізацію термінів. Умовою якісної інтеграції таких неологізмів у національні терміносистеми є поєднання корпусних досліджень, міждисциплінарного експертного аналізу і практичних механізмів стандартизації, які разом забезпечують точність, функціональну адекватність та довгострокову стійкість термінологічних рішень.

Дослідники наголошують, що первісна номінація поняття в англійському просторі не автоматично породжує його адекватну еквівалентну реалізацію в мові прийому; на трансфер впливають як мовні механізми (калька, транскрипція, описовий переклад), так і позалінгвістичні чинники – правове середовище, структура національного ринку, професійна традиція та готовність мовної спільноти прийняти нову лексему.

Першою проблемою, на яку вказують автори, є відсутність усталених відповідників у цільовій мові. Це призводить до конкурентного співіснування кількох форм, що ускладнює уніфікацію термінології й становить загрозу для зрозумілості професійної комунікації. На практиці це проявляється у випадках, коли англійський неологізм може бути переданий як транскрипцією (наприклад, «краудфандинг»), як калькою або описовим відповідником («колективне фінансування», «масове фінансування за рахунок приватних інвесторів») або як гібридна форма. Кожна зі стратегій має свої переваги й недоліки: транскрипція зберігає зв'язок із глобальним концептом і полегшує пошук інформації, але може не розкривати семантичного наповнення; описовий переклад є інформативним, проте інертним і довгим, менш придатним для швидкого професійного вживання [40; 44].

Другий вимір трансферу пов'язаний з необхідністю врахування національних економічних реалій. Термін, запозичений із середовища з певною інституційною інфраструктурою (регуляторика, ринки, технології), може мати у мові прийому інший функціональний обсяг через відмінності в

правовому регулюванні або відсутність відповідної ринкової практики. Так, процес «tokenization» у країні з розвинутими регулювальними механізмами криптоактивів матиме специфічні правові та облікові наслідки, які не тотожні тим, що виникають у країні без відповідної нормативної бази; отже, переклад терміна повинен не лише передавати лексичну форму, а й, за потреби, супроводжуватися тлумаченням або приміткою щодо правового контексту. Автори вказують на практичну потребу інституційного забезпечення – участі профільних міністерств, галузевих асоціацій і наукових установ у процесі унормування термінології, щоб забезпечити її відповідність національним реаліям і законодавчим вимогам.

Третій аспект – ризик термінологічних неточностей, що виникає через семантичну полісемію чи близькість понять. Автори звертають увагу на те, що навіть ретельне запозичення може призвести до зміщення семантичних меж поняття: транскрибований неологізм може набувати в мові прийому додаткових відтінків або використовуватися в ширшому/вужчому сенсі залежно від локальної практики. Це породжує неоднорідність у фахових документах, наукових публікаціях і медійному дискурсі, ускладнює автоматизований пошук інформації й статистичну обробку даних. Щоб мінімізувати такі ризики, дослідники радять поєднувати лексикографічні підходи з корпусними дослідженнями: фіксація перших вживань, реєстрація контекстів уживання, побудова корпусів спеціальної літератури й галузевих документів дозволяє реконструювати функціональний профіль неологізму й обґрунтувати вибір відповідника [10; 43; 57].

На основі зазначених проблем автори пропонують методологічні рекомендації щодо адекватної адаптації економічних неологізмів. По-перше, початковим кроком має бути концептуальний аналіз поняття: ідентифікація семантичного ядра, периферійних значень, функціональних обмежень та інституційних компонентів (регуляції, механізми реалізації, адресати). По-друге, слід застосовувати багатоваріантний підхід до номінації, де кожна пропозиція («транскрипція», «калька», «описовий відповідник») оцінюється з

позицій семантичної адекватності, прозорості для нефахової аудиторії, пристосованості до пошукових і юридичних вимог. По-третє, інтеграція рекомендованих термінів у практику має відбуватися через офіційні інструменти: публікацію глосаріїв, включення до державних перекладів нормативних актів, узгодження з галузевими стандартами й освітніми програмами.

Трансфер економічних неологізмів до української мови є процесом, що вимагає системного підходу: поєднання концептуального аналізу, корпусних досліджень, багатовекторної номінації та інституційної стандартизації. Праці вчених демонструють, що без подібної комплексної стратегії адаптація неологізмів ризикує породити термінологічну роздробленість і змістові неточності, що, у свою чергу, може негативно впливати на якість професійної комунікації, нормативне регулювання та розуміння інноваційних економічних явищ у національному контексті [10; 43; 57].

Принципи термінотворення, викладені у працях Т. Р. Кияка та В. С. Марченко, які мають критичне значення для якісного формування й уніфікації економічної термінології в українській мові, оскільки вони задають не лише лінгвістичні, а й концептуальні орієнтири для номінації нових понять. [15; 22].

Економічні неологізми виступають невід'ємною складовою сучасної терміносистеми, оскільки вони відображають не лише лексичну реакцію мови на інновації, а й трансформацію самої концептсфери економіки під впливом глобалізаційних, технологічних та інституційних змін. Як зауважують провідні дослідники термінології та мовної динаміки, нові терміни виконують подвійну функцію: по-перше, вони фіксують і маркують нові економічні референти (фінансові інструменти, бізнес-моделі, цифрові продукти), по-друге, формують когнітивні рамки для їх розуміння в професійному дискурсі. Цей поділ функцій підкреслює, що неологізми – це не випадкові лексичні одиниці, а елементи, які включаються в мережу понять і відносин, що визначають зміст і функціональні можливості терміносистеми.

Інтеграція неологізмів в національну термінологічну практику є комплексним процесом, який вимагає поєднання лінгвістичних, когнітивних і інституційних заходів. Лінгвістичний вимір включає точну ідентифікацію семантичного ядра нового поняття, аналіз його контекстів уживання та визначення структурних ознак (морфологічних, семантичних), що дозволяє обґрунтувати вибір стратегії номінації – транскрипція, калькування або описовий відповідник. Когнітивний аспект орієнтує на з'ясування ментальних моделей і схем, які супроводжують новий концепт у професійній свідомості: наскільки поняття є інтуїтивно зрозумілим для користувачів різного рівня, які підполя значень воно складає і які функціональні ролі відіграє в дискурсі.

Л. А. Лисиченко підкреслює, що «процес адаптації неологізмів у мові є багатоступеневим і включає не лише безпосередній переклад термінів, а й формування нових лексичних одиниць, які відповідають граматичним, семантичним та стилістичним нормам української мови, а також враховують культурно-економічний контекст суспільства» [21, с. 15]. Це особливо важливо у сфері економіки та фінансів, де динамічний розвиток цифрових технологій спричиняє активне запозичення англійських термінів, що позначають нові явища.

Яскравим прикладом такого явища є термін «fintech», який походить від англійського словосполучення «financial technology» і охоплює цифрові інновації у фінансовій сфері, зокрема мобільні платіжні системи, криптовалютні сервіси, блокчейн-платформи та онлайн-банкінг. В англійській мові термін використовується в оригінальній формі, як усталений неологізм, що відображає міжнародний характер явища та його широку технологічну спрямованість.

У німецькій мові зустрічаються подібні запозичення, але вони часто супроводжуються калькуванням або пояснювальними вставками, наприклад: «Fintech-Unternehmen» («компанії фінансових технологій»), що демонструє прагнення зберегти семантичну точність при одночасному дотриманні граматичних норм німецької мови. Подібна стратегія спостерігається й в

українській мові: термін «fintech» здебільшого використовується в незмінній формі, проте для нефахової аудиторії доцільним є пояснювальне подання цього поняття як «інноваційні технології у фінансовому секторі», що сприяє кращому розумінню терміна та зменшує семантичну неоднозначність [52; 55].

Порівняльний аналіз демонструє, що адаптація неологізмів у різних мовах здійснюється через поєднання прямих запозичень, калькування та пояснювальних відповідників. В українській мові це дозволяє зберегти міжнародну термінологічну точність, водночас роблячи поняття доступним для широкого кола користувачів, що є важливим аспектом розвитку економічної та фінансової лексики.

Термін «gig economy» є сучасним економічним неологізмом, що описує модель ринку праці, побудовану на короткострокових підрядах, разових проєктах або тимчасових завданнях. Така модель характеризується гнучкістю, мобільністю та нестандартними формами зайнятості, коли працівники не мають довгострокових трудових договорів і виконують завдання за проєктною або тимчасовою основою. У англійській мові термін використовується як усталене словосполучення «gig economy» і є зрозумілим у контексті сучасного ринку праці. Буквальний переклад українською мовою, наприклад «гігова економіка», не передає змістового навантаження і є неприйнятним у науковому вжитку. Тому у вітчизняній економічній та соціологічній літературі застосовуються описові конструкції: «економіка тимчасових робіт» або «економіка підробітків», що акцентують увагу на тимчасовості та нестандартності форм зайнятості [52].

У німецькій мові для передачі цього явища також переважно застосовуються описові відповідники, наприклад: «Gelegenheitsökonomie» або «Ökonomie der Gelegenheitsarbeiten» («економіка випадкових/тимчасових робіт»), що забезпечує точність семантики при дотриманні граматичних норм німецької мови. Подібно до українського варіанту, прямий калькований переклад «Gig-Ökonomie» у наукових текстах зустрічається рідше, здебільшого у популярних публікаціях.

До сучасних неологізмів екологічного та технологічного спрямування належить низка термінів, які відображають новітні явища та процеси в економіці, екології та цифрових технологіях. Одним із таких є англійський термін «carbon footprint», що в українській мові зазвичай передається як «вуглецевий слід». Він позначає загальний обсяг викидів парникових газів, утворених у процесі діяльності людини, компанії або виробництва. У контексті сталого розвитку цей показник є ключовим аналітичним інструментом для оцінки екологічного впливу, оскільки дозволяє інтегрувати викиди CO₂ та інших парникових газів у єдину метричну оцінку. Для нефахової аудиторії термін часто потребує розгорнутого пояснення, наприклад: «вуглецевий слід – це інтегральний показник впливу на клімат через емісію CO₂ та інших парникових газів» [52]. Такий підхід забезпечує як точність, так і доступність терміна для широкого кола користувачів.

На важливості якісної адаптації неологізмів у науковій і практичній діяльності акцентує Г. М. Пастушенко, підкреслюючи, що створення глосаріїв та спеціалізованих словників є необхідною умовою для коректної роботи з новими поняттями. Це особливо стосується термінів, пов'язаних із сучасними технологіями. Так, прикладом є англійський термін «smart contracts» («розумні контракти»), який позначає алгоритмізовані угоди у блокчейн-системах, що автоматично виконуються після настання визначених умов. Через технічну складність та специфіку сфери даний термін потребує детального тлумачення і пояснення, щоб забезпечити точне розуміння принципів його функціонування та правового значення [25, с. 10].

Адаптація неологізмів у сучасній українській мові передбачає поєднання прямих запозичень, транслітерації та описових конструкцій, що дозволяє зберегти семантичну точність і водночас зробити нові поняття доступними для наукової та практичної аудиторії. Створення спеціалізованих глосаріїв і словників є важливим інструментом для систематизації та уніфікації термінології у сфері екології, цифрових технологій і фінансів, що сприяє

формуванню чіткої концептуальної бази для аналізу сучасних соціально-економічних процесів.

У німецькій мові неологізми економічного спрямування часто формуються за допомогою словоскладання (Komposita), що дозволяє створювати багатокomпонентні терміни з точним семантичним навантаженням, проте ускладнює підбір прямих українських відповідників. Так, термін «FinTech-Unternehmen» (буквально: «фінтех-компанія») є прямою паралеллю до англomовного «fintech company» і позначає підприємства, що працюють у сфері фінансових технологій. В українському дискурсі можливі два підходи: калькування – «фінтех-компанія», яке зберігає міжнародний характер терміна, та описова передача – «компанія, що працює у сфері фінансових технологій», що забезпечує зрозумілість для нефахівців. Подібним чином формується термін «Plattformökonomie» («платформна економіка»), що описує економічні моделі, засновані на цифрових платформах («Amazon», «Uber», «Airbnb»); англійською відповідником є «platform economy», а в українській мові переважно використовується калька з додатковим поясненням: «економічна модель, у якій ключову роль відіграють цифрові посередницькі платформи». Особливу складність становлять терміни з яскраво вираженою культурною специфікою, наприклад «Energiewende» («енергетичний поворот»), що позначає комплекс політичних та технологічних заходів Німеччини щодо переходу на відновлювані джерела енергії; пряме калькування без пояснення в українській мові не прийнятне, тому оптимально поєднувати кальку та дефініцію: «енергетичний перехід – стратегія переходу до екологічно чистих енергоресурсів» (англ. «energy transition»). Термін «Arbeitswelt 4.0», що описує сучасні трансформації ринку праці в умовах цифровізації, в англійській мові передається як «world of work 4.0», а в українській – «світ праці 4.0» або «модель праці в епоху цифрової трансформації», із необхідним тлумаченням змісту. Таким чином, порівняльний аналіз показує, що переклад і адаптація економічних неологізмів у українській мові передбачає поєднання калькування та описових

конструкцій, що дозволяє зберегти семантичну точність, врахувати культурні й економічні особливості та забезпечити доступність термінології для різних аудиторій. Це сприяє формуванню сучасного економічного дискурсу, адекватного глобалізованим вимогам, і підвищує точність фахової комунікації в наукових та професійних текстах.

Висновки до розділу 2.

У другому розділі проведено детальний аналіз лексико-семантичних особливостей перекладу англomовних і німецькомовних фінансових звітів українською мовою, що дозволило виявити низку закономірностей та труднощів, зумовлених специфікою фінансового дискурсу. Дослідження структури лексичного складу показало, що фінансова звітність характеризується високим ступенем термінологічної насиченості та переважанням номінативних конструкцій, які забезпечують точність і лаконічність подання інформації. Встановлено, що ключовою проблемою при відтворенні фінансової лексики є термінологічна варіативність, спричинена відсутністю повної концептуальної відповідності між англійською, німецькою та українською мовами.

Особливу увагу в розділі приділено функціонуванню неологізмів, переклад яких вимагає використання описових конструкцій або термінологічних запозичень із обов'язковим урахуванням національних економічних і правових реалій. Встановлено, що для забезпечення адекватності перекладу фахівець має використовувати стратегії термінологічної еквівалентності, калькування та прагматичної адаптації, що дозволяє зберегти інформативну, регулятивну та правову функції фінансового документа в українському перекладі.

РОЗДІЛ 3. ГРАМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ФІНАНСОВИХ ЗВІТІВ

3.1. Граматичні труднощі перекладу багатокomпонентних економічних термінів у фінансовій звітності

Граматичні труднощі перекладу економічних текстів значною мірою визначаються структурними особливостями англійської мови, зокрема її схильністю до формування багатокomпонентних термінів, які об'єднують кілька слів у єдине семантичне ціле. Як зазначає Дж. Мандей, переклад таких складних конструкцій вимагає не лише точного відтворення лексичного значення, а й збереження внутрішньої структурної логіки терміна та стилістичної відповідності. Недотримання цих правил може призвести до зміщення акцентів у розумінні економічного явища та спотворення професійного сенсу тексту [47]. Прикладом багатокomпонентного терміна є «gross domestic product», що українською мовою передається як «валовий внутрішній продукт», а німецькою – «Bruttoinlandsprodukt (BIP)». Попри усталеність цього відповідника, перекладачеві необхідно враховувати контекст функціонування абревіатури «ВВП», яка є загальноприйнятою в професійній комунікації та статистичних документах, а також правильно відтворювати синтаксичну структуру прикметникової конструкції, щоб зберегти логіку терміна та його коректне використання у реченні.

Іншим прикладом є термін «net interest margin», що перекладається як «чистий відсотковий маржинал». У текстах, орієнтованих на нефарму аудиторію, доцільним є пояснення економічного змісту показника, який відображає різницю між відсотковими доходами банку та витратами на залучення депозитів. Подібний підхід підкреслює Л. Венуті, який акцентує увагу на поєднанні лексичної точності та комунікативної зрозумілості при перекладі фінансових текстів [60]. Складність перекладу макроекономічних термінів проявляється на прикладі «current account deficit», що означає

негативне сальдо зовнішньоторговельних операцій, коли імпорт перевищує експорт. Для українського читача доцільним є подання пояснення: «дефіцит рахунку поточних операцій відображає дисбаланс у торгівлі товарами, послугами та доходами», що дозволяє точно передати економічний зміст та запобігти некоректному тлумаченню.

Особливу увагу у перекладі економічних текстів слід приділяти багатокомпонентним термінам із прикметниковими конструкціями, які поєднують у собі описову характеристику та головне поняття, що визначає економічний зміст терміна. Прикладом є англійський термін «consolidated financial statement», який українською мовою перекладається як «консолідована фінансова звітність». У цій конструкції прикметник «consolidated» уточнює іменник «financial statement», надаючи йому конкретного змісту – звітність, що об'єднує дані кількох юридичних осіб у межах одного економічного суб'єкта. Переклад українською мовою вимагає дотримання граматичної узгодженості між прикметником і іменником, зокрема узгодження у роді, числі та відмінку, а також врахування функціонального навантаження терміна у бухгалтерській практиці, де він використовується для складання фінансових звітів груп компаній.

Німецький відповідник «Konzernabschluss» демонструє іншу, синтетичну стратегію формування термінів: складне слово об'єднує основи «Konzern» (концерн) і «Abschluss» (звіт), передаючи зміст терміна в компактній формі. Попри цю структурну спресованість, при перекладі українською мовою необхідно розгортати термін у багатослівну конструкцію, щоб зберегти семантичну повноту та уникнути втрати інформації. Аналіз показує, що коректний переклад «Konzernabschluss» як «консолідована фінансова звітність» забезпечує не лише точність семантики, а й синтаксичну логіку речення, що важливо для професійного контексту та бухгалтерського обліку.

Подібні складні прикметникові конструкції зустрічаються й у термінах «audited annual report», який українською перекладається як «аудиторський

річний звіт». Тут прикметники «audited» і «annual» уточнюють головний іменник «report», надаючи терміну подвійного значення – він одночасно є річним та перевіреним аудиторами. Необхідно враховувати граматичну послідовність прикметників, зберігаючи при цьому семантичну точність та формальну коректність. Подібним чином, функціонує німецький відповідник «geprüfter Jahresabschluss» поєднує прикметник «geprüfter» (перевірений) і іменник «Jahresabschluss» (річний звіт), що вимагає під час перекладу аналітичного підходу для передачі всіх смислових нюансів.

Іншим прикладом є термін «consolidated profit and loss statement», українською – «консолідований звіт про прибутки та збитки». Він демонструє ще більшу семантичну насиченість, оскільки включає складові, що описують результативні показники діяльності компанії. У німецькому варіанті цей термін часто передається як «Konzern-Gewinn- und Verlustrechnung», де всі елементи з'єднані через дефіси або складні слова, що підкреслює компактність інформації. При перекладі українською мовою необхідно не лише граматично узгодити всі компоненти, а й дотримуватися принципу логічного розташування елементів, щоб зберегти чіткість та зрозумілість фінансового змісту.

У фінансовому перекладі важливо правильно відтворювати аббревіатури та показники, що є ключовими для аналізу діяльності компаній. Наприклад, EBITDA («earnings before interest», «taxes, depreciation and amortization») перекладається як «прибуток до вирахування відсотків, податків, амортизації та зносу», і для нефахових читачів доцільне додаткове пояснення методики обчислення та економічного сенсу показника. Аналогічним чином переклад «subprime mortgage» як «субпрайма іпотека» або німецький «Subprime-Hypothek» потребує детальних коментарів щодо ризиків та умов кредитування, що забезпечує точне розуміння поняття навіть нефаховою аудиторією. Термін «leveraged buyout (LBO)», що перекладається як «викуп із залученням позикових коштів» та у німецьких текстах часто вживається без перекладу, потребує пояснення механізму фінансування, коли угода

здійснюється переважно за рахунок кредитів, забезпечених активами купованої компанії.

Крім того, існує ряд термінів, що широко використовуються у фінансовому аналізі та бухгалтерії, і для яких переклад повинен поєднувати граматичну точність, семантичну відповідність та комунікативну адаптацію. До таких термінів належать «current assets» – «оборотні активи» – «Umlaufvermögen», які описують активи, що можуть бути реалізовані протягом року; «deferred tax liability» – «відстрочене податкове зобов'язання» – «Latente Steuerverbindlichkeit», де важливо зберегти узгодженість прикметникової конструкції; «net present value (NPV)» – «чиста приведена вартість» – «Netto-Barwert», що демонструє економічну сутність дисконтування майбутніх грошових потоків; «working capital» – «оборотний капітал» – «betriebskapital», який характеризує ліквідність компанії та співвідношення активів і зобов'язань; «Interest coverage ratio» – «коефіцієнт покриття відсотків» – «Zinsdeckungsgrad», що показує здатність компанії обслуговувати борги; «Gross margin» – «валовий прибуток» – «bruttomarge», де переклад передає різницю між доходами та собівартістю продажів [52; 55].

Важливим аспектом при перекладі складних економічних термінів є стратегія внутрішньотекстових пояснень, що дозволяє інтегрувати коментарі та уточнення без порушення стилістичної цілісності тексту. Використання термінологічних глосаріїв також є ефективним засобом передачі змісту аббревіатур, багатокомпонентних словосполучень та прикметникових конструкцій, що зберігає точність і зрозумілість інформації для різних категорій читачів. Так, при перекладі термінів «EBITDA», «LBO» або «subprime mortgage» рекомендується поєднувати буквально відтворення з пояснювальними вставками, що уточнюють економічний контекст, методика обчислення та практичне застосування поняття. Це забезпечує не лише семантичну точність, а й комунікативну ефективність перекладу, що підтверджують сучасні дослідження у сфері економічного перекладу [47; 54].

Таким чином, переклад термінів із абревіатурами у фінансових та економічних текстах потребує комплексного підходу, який поєднує точне відтворення лексичного значення, граматичну узгодженість, семантичну точність та стратегічне пояснення для нефахової аудиторії. Внутрішньотекстові пояснення, використання глосаріїв і адаптація термінів до конкретних комунікативних потреб читача забезпечують коректність, зрозумілість і практичну цінність перекладу, що є надзвичайно важливим у сфері економіки, фінансів і корпоративного управління.

Додатковий пласт перекладацьких проблем виникає при відтворенні німецьких багатокомпонентних термінів, які, на відміну від англійських, мають синтетичну природу та формуються шляхом поєднання кількох основ в одному слові. Така особливість німецької терміносистеми зумовлює, що окремі економічні поняття, які в українській мові передаються багатослівними конструкціями, у німецькому оригіналі спресовані у єдине слово, що відображає компактність і структурну цілісність економічної інформації. Зокрема, термін «Gesamtwirtschaftliches Gleichgewicht», який українською перекладається як «загальноекономічна рівновага», об'єднує в собі кілька семантичних елементів: «Gesamtwirtschaftlich» – загальноекономічний, що позначає сукупну економіку країни, та «Gleichgewicht» – рівновага. Переклад українською мовою потребує аналітичного розгортання цих елементів, зберігаючи одночасно системність і комплексність економічного змісту, що є ключовим для адекватного відтворення терміна у фінансовому та макроекономічному дискурсі [55].

Подібним прикладом є термін «Bruttoinlandsprodukt», який відповідає українському «валовий внутрішній продукт». У німецькій мові цей термін подається як одне слово, що демонструє спресованість економічної інформації та відображає властиву німецькій терміносистемі тенденцію до формування концептуально цілісних лексичних одиниць. Український переклад, у свою чергу, потребує багатослівної конструкції, що включає прикметник та іменник, щоб зберегти точність і повноту економічного значення.

Інший приклад – «Leistungsbilanzdefizit», який є німецьким відповідником англійського «current account deficit». Цей термін поєднує три компоненти: «Leistung» – продукція, «Bilanz» – баланс, «Defizit» – дефіцит. Українська мова вимагає аналітичного перекладу через трикомпонентну конструкцію «дефіцит рахунку поточних операцій», що дозволяє чітко передати економічний зміст терміна та його роль у макроекономічному аналізі. Подібні труднощі виникають і при перекладі термінів типу «Finanzmarktstabilitätsbericht», що українською передається як «звіт про стабільність фінансового ринку». Один складний німецький іменник відповідає розгорнутій аналітичній конструкції українською мовою, що дозволяє зберегти семантичну насиченість і пояснити складові поняття нефаховому читачеві.

Ще одним прикладом є термін «Fremdfinanzierungsgrad», який українською передається як «рівень зовнішнього фінансування». Він позначає співвідношення між власним та позиковим капіталом компанії і є ключовим показником фінансової стійкості. Німецьке слово об'єднує основи «Fremd» (зовнішній), «Finanzierung» (фінансування) та «Grad» (ступінь), тоді як український переклад потребує розгортання цієї інформації у багатослівну конструкцію, щоб зберегти повноту економічного змісту та зробити термін зрозумілим для користувача [55].

Зазначені приклади демонструють характерну рису німецької мови – тенденцію до формування концептуально цілісних, але структурно складних лексичних одиниць, для яких адекватний переклад українською можливий лише через аналітичне розгортання на декілька компонентів. Такий підхід не лише забезпечує граматичну і семантичну точність, а й дозволяє передати економічну повноту термінів, що є необхідним для ефективної комунікації у фінансовій, макроекономічній та корпоративній сферах.

Переклад економічних текстів з англійської та німецької мов є комплексним процесом, що потребує точного відтворення структури складних словосполучень, граматичної узгодженості прикметникових конструкцій,

адаптації абревіатур та пояснення специфічних фінансових понять. Використання глосаріїв, внутрішньотекстових коментарів і детальних роз'яснень забезпечує семантичну точність і зрозумілість перекладу, що є критично важливим для ефективної комунікації у професійній та науковій сфері економіки і фінансів.

3.2. Структурно-функціональні особливості пасиву в перекладі фінансових документів

Одним із аспектів перекладу англomовних та німецькомовних фінансових звітів українською мовою є граматична організація пасивних конструкцій, які виконують суттєву інформаційно-структурну та прагматичну функцію в економічному дискурсі. У сучасній лінгвістиці пасивний стан розглядається не лише як формально-граматична категорія, а як механізм перерозподілу комунікативного фокуса, що забезпечує тематизацію об'єкта дії та деактуалізацію, що особливо важливо для офіційно-ділових жанрів.

Як зазначають Р. Белл, А. Честермен, а також українські дослідники А. М. Кияк, Л. А. Лисиченко та В. І. Карабан «структурна організація пасивного стану у фінансових документах є результатом усталених жанрових традицій англomовного та німецькомовного адміністративно-економічного дискурсу, а також мовних норм, що регламентують спосіб викладу процедур, операцій і методологічних положень у бухгалтерській та аудиторській практиці» [39; 41; 15; 21; 10].

У фінансових звітах англійської мови пасивні конструкції виконують передусім стандартизувальну функцію, забезпечуючи уніфікованість подання облікових даних і процедур. Конструкції «is recognized», «is measured», «is recorded», «is disclosed» створюють текстову організацію, у якій об'єкт обліку стає інформаційним центром, тоді як виконавець – бухгалтер, аудитор або інституція – відходить на периферію тексту або не згадується зовсім. Це забезпечує формально-об'єктивний стиль викладу та сприяє уникненню

надмірної персоналізації у процесі опису дій. Наприклад, у висловленні «Revenue is recognized when control of the goods is transferred to the customer» семантичний фокус спрямовано на факт визнання доходу, а не на суб'єкта, який здійснює це визнання. Український відповідник «Дохід визнається, коли контроль над товарами переходить до покупця» відтворює морфологічний пасив («визнається»), що відповідає стилістичним нормам економічного дискурсу, забезпечує точність термінології та зберігає офіційно-діловий характер висловлення.

Німецькомовні фінансові звіти демонструють інший шлях граматичної структуризації пасиву, адже німецька мова характеризується високим ступенем формалізованості пасивних конструкцій на основі моделі «werden + Partizip II». У фінансовій сфері такі формули, як «wird erfasst», «wird bilanziert», «wird ausgewiesen», «wird berücksichtigt», закріплюють безособовий, об'єктивований спосіб викладу та підкреслюють процедурний характер бухгалтерських дій. У реченні «Der Umsatz wird gemäß IFRS 15 erfasst» підкреслюється не тільки сам факт обліку доходу, але й його відповідність регуляторним вимогам. Український переклад «Дохід визнається згідно з МСФЗ 15» прагне відтворити формально-граматичні та стилістичні параметри оригіналу, адаптуючи при цьому значення німецького дієслова «erfassen», яке охоплює семантичні відтінки «фіксувати», «вести облік», «вносити до реєстру», проте в українській фінансовій термінології відповідає нормативному терміну «визнавати».

Порівняльний аналіз англійських, німецьких та українських пасивних конструкцій у фінансовому дискурсі свідчить про суттєві типологічні відмінності, які перекладачеві необхідно враховувати. Англійський аналітичний пасив прив'язаний до структур типу «to be + V-ed», що дозволяє створювати розгалужені багатокомпонентні конструкції з інфінітивними комплексами, модальними дієсловами та уточнювальними клаузами. Наприклад, «Significant estimates are required to determine the impairment of non-financial assets» пасивна конструкція з модальним значенням «are required»

фокусується на необхідності оцінок як передумови певної процедури. Український варіант «Для визначення зменшення корисності нефінансових активів необхідні суттєві оцінки» відтворює зміст через безособову структуру, яка є більш природною для українського ділового стилю і уникає громіздких пасивних конструкцій.

Німецький варіант пасиву зазвичай ще складніший: «Es wird davon ausgegangen, dass die Rückstellungen vollständig genutzt werden», де маємо поєднання безособової конструкції «es wird...» та додаткового Vorgangspassiv у підрядній частині. Український переклад: «Передбачається, що забезпечення будуть використані повністю» відтворює семантику та логіку висловлення, проте нейтралізує складну структуру через природні для української мови безособові форми. Це демонструє не лише типологічну різницю, але й різний ступінь прийнятності комплексних аналітичних структур у цільовій мові.

Типологічні характеристики англійського, німецького та українського пасивів зумовлюють різні стратегії перекладу, оскільки кожна з мов демонструє власні граматичні, стилістичні та жанрові преференції у використанні пасивних конструкцій у фінансовій комунікації. Англійська мова, на відміну від німецької, характеризується високою частотністю аналітичного пасиву, який є ключовим засобом об'єктивації економічної інформації та забезпечення стандартизації термінологічних формул. Наприклад, «The asset is derecognized when control is lost» чи «The liability is measured at amortized cost» функціонують як стандартизовані синтаксичні схеми, що регулюють спосіб подання методологічної інформації й забезпечують передбачуваність структури тексту. Українські відповідники у формі «Актив припиняє визнаватися після втрати контролю» або «Зобов'язання оцінюється за амортизованою собівартістю» демонструють поступову адаптацію граматичної структури до норм української офіційної мови, у якій рефлексивні форми на -ся є найбільш природними та стилістично маркованими у сфері бухгалтерського дискурсу [6; 52; 55; 58].

У німецькій мові пасив є не менш поширеним інструментом стандартизації, однак його граматична реалізація відрізняється підвищеною структурною складністю. Особливо характерним для німецькомовних фінансових звітів є регулярне використання *Vorgangspassiv* («werden + Partizip II») та, у меншій мірі, *Zustandspassiv* («sein + Partizip II»). Наприклад, конструкція «Die Forderung wird zum Nennwert ausgewiesen» фокусує увагу на процедурі відображення дебіторської заборгованості у звітності. Український переклад «Дебіторська заборгованість відображається за номінальною вартістю» адекватно передає процедурний аспект завдяки рефлексивному дієслову «відображається». Це є типовим прикладом функціональної відповідності між *Vorgangspassiv* та українським синтетичним пасивом на -ся, який у подібних контекстах замінює німецький опис процесу на більш узагальнений, нормативно усталений спосіб фіксації облікової операції в українській економічній мові.

Порівняльний аналіз пасивних конструкцій свідчить про те, що переклад у напрямку української мови потребує не механічної передачі форми, а комплексної трансформації синтаксичних структур відповідно до типологічних властивостей української мови. Це підтверджує й позиція В. І. Карабана, який наголошує на необхідності збереження функціональної еквівалентності у перекладі технічних і наукових текстів, що передбачає можливість заміни аналітичних структур на синтетичні, модальних дієслів – на безособові форми, а багатокомпонентних пасивних конструкцій – на лаконічні рефлексивні вирази. Для українського фінансового дискурсу типовою є тенденція до уникнення громіздких аналітичних форм, що у певних випадках зумовлює необхідність застосування безособових інфінітивних конструкцій або номіналізації [11].

Наприклад, «All leases are accounted for using the right-of-use model» у німецькій мові має аналог «Alle Leasingverhältnisse werden nach dem Nutzungsrechtsmodell bilanziert». Обидва варіанти підкреслюють технічний характер процедури, однак українська мова, яка тяжіє до синтетичних

конструкцій, передає це висловлення як «Усі оренди обліковуються із застосуванням моделі права користування». Рефлексивне дієслово «обліковуються» забезпечує точність, нормативність і відповідність структурі українських фінансових документів, а конструкція «із застосуванням» компенсує відсутність прямого імперативного пасиву за англійським або німецьким зразком.

Особливу складність становить переклад німецьких багаточленних пасивних конструкцій із рамковою структурою речення, де допоміжне дієслово виноситься в другу позицію, а смислову основу становить Partizip II у кінці висловлення. Наприклад: «Der Wert der Finanzinstrumente wird unter Berücksichtigung der Marktgegebenheiten zum Bilanzstichtag ermittelt». Структура такого речення передбачає наявність декількох модифікаторів, що уточнюють умови виконання дії: часових («zum Bilanzstichtag»), процедурних («unter Berücksichtigung der Marktgegebenheiten») та об'єктних («der Finanzinstrumente»). Український переклад «Вартість фінансових інструментів визначається на дату балансу з урахуванням ринкових умов» відтворює зміст коректно, але демонструє суттєве спрощення структури, зокрема усунення рамкової конструкції, яка непритаманна українському синтаксису.

Такий тип перекладацької трансформації відображає фундаментальну типологічну різницю між німецькою та українською мовами: якщо німецька допускає складні полікомпонентні конструкції з пасивом, інтегрованим у рамкову структуру, то українська віддає перевагу чіткій прямій синтаксичній організації речення з мінімальною кількістю вкладених модифікаторів. У цьому контексті слушною є позиція А. М. Кияк, яка підкреслює важливість структурної адаптації при перекладі спеціалізованих текстів, оскільки українська мова має власні норми побудови науково-офіційних конструкцій, порушення яких призводить до неприродності та калькованості перекладу [15, с. 98-99].

У контексті перекладу фінансових звітів важливим аспектом залишається зіставлення англомовних і німецькомовних пасивних

конструкцій з українськими синтаксичними моделями, оскільки саме у граматичній площині реалізуються ключові смислові відтінки формально-інституційного дискурсу. Англійська мова демонструє надзвичайно високий ступінь граматикалізованості пасиву, який функціонує не лише як засіб відтворення подієвості, але і як механізм імпліцитного виокремлення тематичного компонента, зосередженого на результаті дії. У німецькій мові, пасивні конструкції розподіляються на *Vorgangspassiv* і *Zustandspassiv*, що зумовлює необхідність подвійної ідентифікації типу пасивності при перекладі українською, де відсутня чітка морфологічна опозиція між «процесом» та «станом» у рамках пасивних структур [27].

Розглянемо системно-структурні відмінності прикладів, які відображають типовість граматичних моделей фінансової звітності. У випадку англійського вислову «The financial statements were audited by an independent external auditor» відбувається поєднання формально-пасивної конструкції з агентною позицією, що експліцитно виражена прийменником *by*. У німецькому відповіднику «Die Finanzberichte wurden von einem unabhängigen externen Prüfer geprüft» спостерігається аналогічна синтаксична конфігурація, однак німецька мова завдяки допоміжному дієслову *werden* чітко позначає процесуальний характер дії, притаманний *Vorgangspassiv*. Український варіант «Фінансові звіти були перевірені незалежним зовнішнім аудитором» демонструє граматичну гнучкість: використання дієслівної форми на *-но/-то* або дієприкметникового звороту можливе, але не обов'язкове. В. І. Карабан зазначає, що «у перекладі фінансової документації слід віддавати перевагу конструкціям на *-но/-то*, оскільки вони нейтральніші, лаконічніші й ближчі до офіційно-ділового стандарту» [13].

Тому нормативнішим буде варіант «Фінансові звіти перевірено незалежним зовнішнім аудитором», який позбавлений надмірної персоніфікації та відповідає прагматиці українського інституційного тексту. Це добре ілюструє тенденцію української мови до імпліцитності суб'єкта дії, а також відповідність принципу економії мовних засобів, відомому із робіт

А. М. Кияка, які підкреслюють роль синтаксичної компактності в перекладах документів формально-ділової сфери [15, с. 102-103].

Особливої уваги потребують конструкції, у яких англійська мова формує пасив з інфінітивом, що є типовим для фінансово-правового дискурсу: «The assets are expected to be revalued» та «The impairment loss is estimated to be recognized». У німецькій мові подібні моделі відтворюються за допомогою складених інфінітивних структур на *zu*: «Die Vermögenswerte werden voraussichtlich neu bewertet werden» або «Der Wertminderungsaufwand wird voraussichtlich erfasst werden». Аналіз показує, що німецька мова зберігає більш складну морфосинтаксичну організацію, у якій допоміжне *werden* може повторюватися двічі, оскільки пасивність і модальність формально обов'язкові.

Українська мова, натомість, реалізує такі моделі переважно за допомогою безособових конструкцій або віддієслівних іменників: «Очікується переоцінка активів», «Передбачається визнання збитку від знецінення». Це відповідає рекомендаціям В. І. Карабана, який наголошує на перевазі номіналізованих структур у перекладі англійських інфінітивно-пасивних конструкцій, оскільки українська граматична система не допускає надмірного нашарування допоміжних форм [11].

Таким чином, у тристоронньому порівнянні простежується чітка кореляція між ступенем синтаксичної експліцитності та можливим рівнем формальної складності. Англійська модель «are expected to be revalued» демонструє помірний ступінь формальності, німецька «werden voraussichtlich bewertet werden» посилює цю формальність завдяки двократному маркуванню пасиву, тоді як українська «очікується переоцінка активів» реалізує прагматично доцільну редукацію, відкидаючи як інфінітив, так і повторювані допоміжні дієслова.

Аналіз також показує, що німецька мова в умовах фінансової звітності значно частіше, ніж англійська, використовує пасив стану (*Zustandspassiv*), особливо у випадках, коли йдеться про кінцевий результат, що має юридично

встановлений статус. Наприклад, у реченні «Die Verbindlichkeiten sind bilanziert» виражено стан, що вже настав і має фіксований характер; отже, еквівалентом буде конструкція «Зобов'язання відображені в балансі» або «Зобов'язання включено до балансу». Англійський аналог здебільшого передає це через звичайний дієприкметниковий пасив: «The liabilities are recognized in the balance sheet» [52; 55].

Порівняльний аналіз свідчить, що хоча лексично англійська й українська моделі майже повністю збігаються, німецька структура демонструє специфічну граматичну категорію, яка не має прямого формального відповідника в українській мові. Тому перекладач має виконувати семантико-прагматичне, а не формальне відтворення категоріальності: обираючи не «є», а «відображено», «внесено», «зафіксовано», він забезпечує точність юридичної, економічної і фінансової інтерпретації.

Зіставлення англійських, німецьких і українських пасивних структур у фінансових звітах виявляє не лише різні граматичні моделі, але й відмінні концептуальні способи репрезентації дії, відповідальності та юридичного статусу фінансових операцій. Англійська мова характеризується прагненням до формального вирівнювання синтаксичних функцій, через що пасивність набуває значення універсального механізму нівелювання суб'єкта. Німецька система, навпаки, тяжіє до диференціації між процесом і станом, орієнтуючись на точність, деталізацію та граматичну стратифікацію категорій. Українська мова, прагне до структурної економії й природної комунікативної зручності, тому перетворює складні інфінітивно-пасивні на більш компактні номіналізовані або безособові структури, зберігаючи при цьому необхідний зміст.

У цій площині особливо показовими є конструкції, де англійська мова формує пасивні моделі у поєднанні з модальними дієсловами або дієсловами очікування/ймовірності: «The revenue is likely to be adjusted», «The contract is required to be disclosed», «The impairment is expected to be recognized». Німецькі відповідники зберігають двошарову синтаксичну організацію: «Der Umsatz

wird voraussichtlich angepasst werden», «Der Vertrag ist offenlegungspflichtig», «Die Wertminderung wird voraussichtlich erfasst werden». При цьому німецька система демонструє цікаве явище: у деяких випадках модальність інтегрується не через дієслово, а через прикметникову форму, що означає правовий статус («offenlegungspflichtig» – «підлягає розкриттю»), яка може мати перевагу над громіздкими пасивними моделями. Саме ця властивість німецької мови відкриває додаткові можливості для перекладача, оскільки дозволяє вибирати між формально-пасивною, ад'єктивною та номіналізованою структурою залежно від прагматичних вимог тексту.

Українська мова відтворює такі моделі шляхом синтаксичного згортання: «Ймовірно відбудеться коригування доходу», «Договір підлягає розкриттю», «Очікується визнання знецінення». В. І. Карабана підкреслює, «що в українському офіційно-діловому стилі пасивність часто компенсується номіналізацією, яка мінімізує кількість допоміжних дієслів та усуває надмірну граматичну складність, характерну для англійської та німецької моделей» [11].

Поглиблений аналіз пасивності у фінансових звітах дозволяє виявити ще одну закономірність: англійський та німецький пасиви є не лише граматичними механізмами, але й інструментами імпліцитності, що застосовуються для дистанціювання відповідальності або нейтралізації виконавця. Наприклад, «Errors were identified in the previous period» і «Fehler wurden im Vorzeitraum festgestellt» виконують функцію приховування суб'єкта, особливо у ситуаціях, коли встановлення виконавця дії не є необхідним або може спричинити репутаційні ризики. Український варіант «Помилки виявлено у попередньому періоді» повністю підтримує цей ефект, оскільки синтаксична форма на -но/-то природно усуває суб'єктний компонент.

У випадках, коли англійський текст прагне навмисної невизначеності або юридичної обережності, використовуються конструкції: «It has been noted that...», «It was reported that...», «It has been determined that...». У німецькій мові аналогами виступають безособові пасивні конструкції: «Es wurde

festgestellt, dass...», «Es wurde berichtet, dass...». Український переклад природно реалізує ці моделі через предикативні одиниці «встановлено, що...», «повідомлено, що...», «зазначено, що...» без необхідності ускладнювати структуру, що узгоджується з принципами економії та ясності юридичного мовлення [13; 15].

Англійська мова зберігає опцію відкритого називання виконавця через by-(«by management», «by the auditor», «by the regulatory authority»), німецька мова – через von-конструкції («von der Geschäftsführung», «vom Prüfer», «von der Aufsichtsbehörde»). Українська мова ж мова допускає, але не вимагає подібного вираження: «керівництвом підприємства», «аудитором», «регуляторним органом». У фінансових звітах переважає стратегія імпліцитності виконавця, що відповідає офіційно-діловим нормам і прагненню до об'єктивованого стилю, тобто відсутність діяча у більшості випадків не є стилістичною помилкою, а навпаки – є нормою жанру.

Особливої уваги заслуговують випадки, коли англійські та німецькі пасивні конструкції мають ідентичну синтаксичну форму, але різну інтерпретацію у цільовій мові. Наприклад, англійське речення «The policy is applied consistently» та німецьке речення «Die Richtlinie wird konsequent angewendet» формально є пасивними, але український варіант «Політику застосовують послідовно» передбачає обов'язкову активізацію структури. Причина не лише у граматичних властивостях української мови, але й у вимогах соціально-комунікативної норми, де надмірна пасивність вважається стилістично небажаною, якщо це не стосується результативних станів або юридично фіксованих дій.

З погляду перекладознавчих стратегій, такі трансформації належать до категорії синтаксичних перетворень, які описані у роботі А. Честермена, зокрема до стратегій транспозиції, синтаксичної адаптації та прагматичної модифікації. Саме тому переклад пасивних конструкцій у фінансових звітах є складним не технічно, а системно: фахівець повинен щоразу співвідносити граматичну форму оригіналу із прагматичними очікуваннями українського

офіційно-ділового дискурсу, який має інші комунікативні, нормативні та стильові параметри [41].

Поглиблене зіставлення англійських, німецьких і українських пасивних конструкцій у фінансових звітах демонструє, що пасив є не лише формально-граматичною категорією, але й засобом реалізації специфічної комунікативної стратегії, спираючись на яку фінансовий дискурс забезпечує об'єктивізацію, нейтралізацію суб'єкта, зниження суб'єктивності та збереження імпліцитної юридичної відповідальності.

3.3. Граматичні трансформації у перекладі: транспозиція, компресія, номіналізація

Граматичні трансформації є тими інструментами за рахунок яких можливе досягнення перекладацької адекватності у фінансових та інших спеціалізованих текстах, що послідовно обґрунтовується в сучасних європейських та українських перекладознавчих дослідженнях. У межах функціонально-комунікативного підходу граматичні трансформації розглядаються як закономірний наслідок міжмовної асиметрії, а також як свідомий перекладацький вибір, спрямований на збереження змісту, прагматики та жанрово-стилістичних характеристик оригіналу. Як зазначає О. О. Селіванова, «переклад спеціалізованих текстів передбачає не формальне копіювання граматичних структур, а їх адаптацію до норм і традицій цільової мови з урахуванням комунікативної мети тексту» [28].

Фінансові тексти англійською та німецькою мовами вирізняються високим ступенем стандартизованості, схильністю до безособовості викладу, широким використанням пасивних конструкцій, розгорнутих іменникових груп і номіналізованих структур. Такі особливості зумовлені прагненням до об'єктивності, нейтральності та формалізованості інформації. Українська мова, зі свого боку, має інші синтаксичні та стилістичні пріоритети, що особливо виразно проявляється в офіційно-діловому та науковому стилях. Це

зумовлює необхідність системного застосування граматичних трансформацій, серед яких найбільш уживаними у фінансовому перекладі є транспозиція, компресія та номіналізація.

Транспозиція як граматична трансформація полягає у заміні частини мови або синтаксичної конструкції за умови збереження інваріантного змісту висловлення. У європейській теорії перекладу транспозиція розглядається як універсальний механізм адаптації тексту до структурних норм цільової мови, що забезпечує функціональну еквівалентність. У фінансовому перекладі транспозиція найчастіше реалізується у формі переходу від пасивних конструкцій мови оригіналу до активних або інших синтаксично зручних форм в українській мові. Це пояснюється тим, що для українських офіційно-ділових текстів характерною є експліцитна вказівка на суб'єкта дії, особливо у контексті фінансової відповідальності та управлінських рішень. Наприклад, переклад англійського речення: «The report was submitted by the accounting department» як «Бухгалтерський відділ подав звіт» та німецького речення: «Der Jahresbericht wurde vom Vorstand genehmigt» як «Рада директорів затвердила річний звіт». У цих випадках транспозиція типу «пасив – актив» сприяє не лише граматичній природності перекладу, а й підсилює його прагматичну спрямованість, оскільки чітко окреслює відповідальних осіб або органи, що є принципово важливим для фінансової документації.

Наприклад, англійське речення: «The budget was approved at the annual meeting» у процесі перекладу доцільно передавати наступним чином: «Річні збори затвердили бюджет», де пасивна конструкція мови оригіналу трансформується в активну форму української мови з експліцитним позначенням суб'єкта дії. Така транспозиція підвищує інформативну чіткість висловлення та відповідає нормам українського офіційно-ділового стилю, у якому важливим є визначення органу, відповідального за ухвалення фінансових рішень.

Подібним чином, у перекладі з німецької мови транспозиція реалізується у реченні: «Die Entscheidung wurde aufgrund der Finanzanalyse

getroffen», яке українською мовою доцільно передати як: «Рішення ухвалили на підставі фінансового аналізу». У цьому випадку відбувається заміна безособово-пасивної конструкції активною формою, що дозволяє зберегти інваріантний зміст повідомлення та водночас адаптувати синтаксичну структуру до норм української мови, де активні конструкції сприймаються як стилістично нейтральні та функціонально доцільні в економічних текстах.

Компресія як граматична трансформація полягає у скороченні або спрощенні синтаксичної структури без втрати суттєвої інформації. У дослідженнях Т. М. Андрыэвськоь, а також у працях західноєвропейських теоретиків перекладу компресія розглядається як засіб підвищення інформативної щільності тексту та полегшення його сприйняття. У фінансових текстах англійською мовою часто використовуються аналітичні конструкції з допоміжними дієсловами та абстрактними іменниками, які в українському перекладі можуть бути редуковані. Наприклад, речення: «The company has the ability to meet its financial obligations» перекладається: «Компанія здатна виконувати свої фінансові зобов'язання». У цьому разі компресія поєднується з транспозицією, оскільки аналітична форма замінюється компактнішою прикметниково-дієслівною структурою, типовою для української мови [1; 40].

Окрему роль у перекладі фінансових текстів відіграє номіналізація, яка полягає у переході процесуальних значень у іменникові форми. Західні дослідники перекладу, зокрема К. Норд, Е. Ніда підкреслюють, що номіналізація є характерною рисою наукового та офіційно-ділового дискурсу, оскільки вона забезпечує абстрактність і формалізованість викладу [50; 51]. Водночас перекладачеві необхідно враховувати норми української мови, яка не завжди толерує надмірну іменникову концентрацію. Наприклад, німецький вираз «die Durchführung der Analyse» може передаватися як «проведення аналізу», що відповідає науковому стилю української мови, однак у певних контекстах доцільною є деноміналізація, наприклад: «аналіз було проведено».

Такий вибір зумовлений прагненням до синтаксичної рівноваги та уникнення стилістичної перевантаженості.

Порівняльний аналіз транспозиції, компресії та номіналізації свідчить, що ці граматичні трансформації мають різну структурну спрямованість, але спільну функціональну мету – забезпечення адекватності, зрозумілості та стилістичної відповідності перекладу. Транспозиція переважно впливає на синтаксичну організацію висловлення, в той час як компресія – на кількісний склад мовних засобів, а номіналізація – на морфологічний спосіб вираження значень. У фінансовому перекладі вони зазвичай реалізуються комплексно, формуючи багаторівневі трансформаційні моделі, які, за спостереженнями О. О. Селіванової, відображають когнітивні та комунікативні стратегії перекладача. Саме таке системне застосування граматичних трансформацій забезпечує відповідність перекладеного фінансового тексту вимогам української науково-академічної та офіційно-ділової мови [28].

Компресія як граматична трансформація є одним із найефективніших засобів адаптації фінансових та інших спеціалізованих текстів до норм української науково-академічної й офіційно-ділової мови. У сучасному перекладознавстві вона розглядається як цілеспрямований перекладацький прийом, що полягає у стисканні мовної форми оригіналу за умови повного збереження його інформативного та прагматичного ядра. Такий підхід відповідає функціональній концепції перекладу, розробленій А. Пімом, а також текстоцентричному підходу П. Ньюмарка, відповідно до яких адекватність перекладу визначається не формальною тотожністю, а еквівалентністю функції та смислу [48; 53].

Фінансові тексти англійською та німецькою мовами вирізняються тенденцією до синтаксичної розгорнутості, що проявляється у частому використанні складнопідрядних речень, вставних уточнювальних конструкцій, атрибутивних підрядних частин і аналітичних дієслівних форм. Як зазначає О. О. Селіванова, для української мови, зокрема в офіційно-діловому та науковому стилях, більш характерною є компактна організація

висловлення з чітким ієрархічним розподілом інформації. Це зумовлює потребу у компресії як системній перекладацькій стратегії [28].

Наприклад, німецьке речення: «Der Jahresabschluss, der vom Vorstand nach eingehender Prüfung genehmigt wurde, ist am Ende des Geschäftsjahres veröffentlicht worden». У дослівному перекладі така конструкція була б надмірно громіздкою для українського тексту. У перекладі із застосуванням компресії вона набуває форми: «Затверджений радою після перевірки річний звіт оприлюднено наприкінці фінансового року». У цьому випадку складнопідрядне означальне речення: «der vom Vorstand nach eingehender Prüfung genehmigt wurde» згортається в компактну дієприкметникову конструкцію затверджений радою після перевірки. Таким чином, зберігаються всі ключові смислові компоненти – суб'єкт затвердження, попередня перевірка та факт оприлюднення, – водночас усувається надмірна синтаксична розгалуженість.

Аналогічна стратегія спостерігається й в англійських фінансових текстах. Наприклад, англійське речення: «The financial statements, which were prepared in accordance with international accounting standards and approved by the management, have been published» у перекладі може передаватися: «Фінансову звітність, підготовлену за міжнародними стандартами та затверджену керівництвом, опубліковано». Тут компресія реалізується шляхом конденсації двох підрядних означальних конструкцій у поширену дієприкметникову групу. Такий переклад відповідає нормам української мови, яка допускає високу інформативну насиченість іменникової групи без втрати зрозумілості.

Компресія також активно застосовується у перекладі аналітичних дієслівних конструкцій, характерних для англійської мови. Наприклад, «The company has the ability to generate sufficient cash flows to meet its obligations» перекладається: «Компанія здатна генерувати достатні грошові потоки для виконання зобов'язань». У цьому разі відбувається не лише скорочення формальних елементів («has the ability to»), а й перерозподіл граматичних значень на користь більш компактної та стилістично нейтральної структури.

Подібний прийом підвищує динамічність тексту та робить його ближчим до української фінансово-економічної традиції.

Порівняльний аналіз англійських і німецьких прикладів свідчить, що компресія в обох випадках виконує схожу функцію, однак реалізується з урахуванням специфіки кожної мови. У німецькій мові компресія найчастіше спрямована на редукцію багаторівневих складнопідрядних конструкцій і номіналізованих сполук, тоді як в англійській – на усунення аналітичних дієслівних форм і надлишкових службових елементів. В українському перекладі результатом стає структурно компактний, логічно впорядкований текст, що відповідає жанровим нормам фінансової документації.

Таким чином, компресія постає як універсальна граматична трансформація, яка забезпечує оптимізацію синтаксичної структури перекладеного тексту без втрати змістової повноти. Її ефективність у фінансовому перекладі зумовлена здатністю поєднувати інформативну насиченість із лаконічністю викладу. У поєднанні з іншими граматичними трансформаціями компресія сприяє формуванню точного, зрозумілого та стилістично виваженого українського фінансового тексту.

Номіналізація є однією із основних граматичних трансформацій у перекладі фінансових та інших спеціалізованих текстів, оскільки безпосередньо пов'язана з формуванням офіційно-ділового та науково-академічного стилю викладу. У сучасному перекладознавстві номіналізація розглядається як процес перетворення дієслівних або прикметникових значень на іменникові структури, унаслідок чого фокус висловлення зміщується з дії або виконавця на подію, результат чи факт. Такий підхід відповідає загальним тенденціям розвитку мови спеціальної комунікації, які детально описані в працях і дослідженнях українських мовознавців.

П. Ньюмарк, аналізуючи особливості перекладу офіційних і ділових текстів, наголошує, що номіналізація сприяє об'єктивізації викладу, зменшенню суб'єктивного компонента та нейтралізації авторської присутності. П. Ньюмарк, зі свого боку, підкреслює текстоутворювальну

функцію номіналізації, оскільки вона дозволяє структурувати інформацію у вигляді логічно пов'язаних фактів і процесів.

В англійських фінансових текстах номіналізація є надзвичайно поширеною, що зумовлено аналітичним характером англійської мови та її тяжінням до абстрактних іменникових структур. Так, речення: «The company decided to increase its capital» у дослівному перекладі відтворювало б дієслівну дію та чітко окресленого виконавця. Однак в українському перекладі, з урахуванням норм офіційно-ділового стилю, доцільною є номіналізована конструкція: «Прийнято рішення про збільшення капіталу компанії». У цьому випадку дієслово «decided» трансформується в іменник рішення, що дозволяє зосередити увагу на самому факті ухвалення управлінського рішення, а не на суб'єкті дії. Така трансформація відповідає вимогам фінансової документації, де персоніфікація дій часто є небажаною.

Подібна тенденція спостерігається і в німецькомовних фінансових текстах, які характеризуються високим ступенем номіналізації. Наприклад, німецьке речення: «Das Unternehmen hat beschlossen, sein Kapital zu erhöhen» у перекладі українською мовою набуває форми: «Прийнято рішення про збільшення капіталу компанії». Тут номіналізація також полягає у переході від дієслівної конструкції «hat beschlossen» до іменникової структури прийнято рішення. При цьому усувається експліцитне називання суб'єкта дії, що підсилює безособовий, формалізований характер тексту.

Аналіз наведених прикладів свідчить, що номіналізація в англійській і німецькій мовах виконує подібну функцію, однак має різні структурні передумови. В англійській мові номіналізація часто є факультативною та залежить від стилістичного вибору автора, тоді як у німецькій мові вона значною мірою закладена в саму систему мови через продуктивність іменникових словотвірних моделей. В українському перекладі номіналізація виступає адаптаційним засобом, що дозволяє узгодити текст із традиціями українського офіційно-ділового та наукового мовлення.

Водночас, як підкреслює О. О. Селіванова, «надмірна номіналізація може призводити до синтаксичної перевантаженості та зниження динаміки тексту. Тому перекладачеві необхідно зважено поєднувати номіналізовані та дієслівні конструкції, орієнтуючись на жанр, адресата та комунікативну мету тексту. У фінансових документах номіналізація є виправданою насамперед у фрагментах, що фіксують управлінські рішення, фінансові операції або регламентовані процедури» [28].

Порівняльний аналіз англійських і німецьких прикладів дозволяє дійти висновку, що номіналізація є універсальним інструментом формування абстрактного й офіційного стилю, однак у перекладі українською мовою вона набуває додаткової функції стилістичної адаптації. Завдяки номіналізації перекладений фінансовий текст наближається до норм української офіційно-ділової мови, зберігаючи точність змісту та водночас відповідаючи вимогам безособовості, формалізованості й логічної чіткості викладу. Застосування цих трансформацій дозволяє досягти балансу між адекватністю перекладу та функціональною прийнятністю в українському тексті, що є двома основними критеріями оцінки якості перекладу. Транспозиція та номіналізація є типовими трансформаціями при англо-українському та німецько-українському перекладі спеціалізованих текстів через типологічну різницю мов: англійська та німецька є аналітичними з великою кількістю допоміжних конструкцій, тоді як українська тяжіє до синтетичних форм і нейтральних конструкцій. У результаті граматичні трансформації стають необхідним засобом адаптації, що дозволяє передати семантику, прагматику та стилістичну адекватність фінансових текстів у перекладі українською мовою.

Висновки до розділу 3.

У третьому розділі дослідження комплексно проаналізовано граматичні особливості перекладу англійських і німецькомовних фінансових звітів українською мовою.

По-перше, встановлено, що граматичні труднощі перекладу багатокomпонентних економічних термінів зумовлені типологічними

відмінностями між аналітичними (англійська), синтетично-аналітичними (німецька) та флективними (українська) мовами. Англійські багатослівні терміни й німецькі складні іменники потребують аналітичного розгортання в українському перекладі, що часто супроводжується уточненнями, внутрішньотекстовими поясненнями та адаптацією до комунікативних потреб адресата.

По-друге, аналіз перекладу пасивних конструкцій засвідчив, що пасив у фінансових звітах виконує не стільки граматичну, скільки дискурсивно-прагматичну функцію, забезпечуючи об'єктивізацію викладу, нейтралізацію суб'єкта та юридичну імпліцитність відповідальності. У перекладі це зумовлює необхідність не буквального відтворення пасиву, а функціонально зумовленої синтаксичної адаптації відповідно до норм українського офіційно-ділового та наукового стилів.

По-третє, у розділі доведено, що граматичні трансформації – транспозиція, компресія та номіналізація – є базовими інструментами досягнення перекладацької адекватності у фінансовому дискурсі. Транспозиція забезпечує узгодження синтаксичних моделей оригіналу з граматичними та стилістичними нормами української мови; компресія сприяє підвищенню інформативної щільності тексту та усуненню надмірної структурної розгалуженості; номіналізація формує абстрактний, формалізований характер викладу, типовий для фінансової документації.

Загалом результати аналізу підтверджують положення функціонально-комунікативного підходу до перекладу, згідно з яким визначальним критерієм якості перекладу є не формальна відповідність, а збереження змістової, прагматичної та жанрово-стилістичної еквівалентності.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У результаті виконання магістерської роботи встановлено, що переклад англійських і німецькомовних фінансових текстів українською мовою являє собою складний і комплексний процес, у якому граматичні трансформації

виконують ключову роль. Фінансові тексти відзначаються високим рівнем формалізації, насиченістю специфічною термінологією та прагненням до об'єктивного, точного викладу інформації, що зумовлює особливі вимоги до їх граматичної організації під час перекладу.

Магістерське дослідження підтвердило, що типологічні відмінності між англійською, німецькою та українською мовами суттєво впливають на вибір перекладацьких стратегій. Англійська мова тяжіє до аналітичних конструкцій, пасивних форм та гнучкої синтаксичної моделі, тоді як німецька мова характеризується переважанням складних синтаксичних структур, номіналізацій та суворою ієрархією членів речення. Українська мова в офіційно-діловому та науковому стилях орієнтується на синтаксичну компактність, логічну чіткість і часте застосування безособових форм викладу, що вимагає від перекладача врахування стилістичних та прагматичних норм цільової мови.

У науковому дослідженні обґрунтовано, що базовими граматичними трансформаціями, які забезпечують адекватний переклад фінансових текстів, є транспозиція, компресія та номіналізація. Транспозиція дозволяє узгодити синтаксичні моделі оригіналу з нормами української мови, зокрема через заміну пасивних конструкцій на активні або безособові, що сприяє збереженню логічної послідовності викладу. Компресія забезпечує усунення надмірної синтаксичної розгалуженості, підвищуючи інформативну щільність тексту та покращуючи сприйняття основної інформації. Номіналізація формує абстрактний, офіційний характер викладу, зменшуючи роль виконавця дії та акцентуючи увагу на факті або результаті.

Порівняльний аналіз перекладацьких прикладів засвідчив, що зазначені трансформації рідко застосовуються ізольовано; найчастіше вони функціонують у комплексі, утворюючи складні трансформаційні моделі, які забезпечують цілісність, логічність і стилістичну адекватність перекладу. Вибір конкретної трансформації визначається не лише граматичною

структурою оригінального тексту, а й його жанровою специфікою, прагматичною настановою та нормами української мови.

Загалом результати магістерської роботи підтверджують ефективність функціонально-комунікативного підходу до перекладу фінансових текстів, при якому пріоритет надається збереженню змістової, прагматичної та стилістичної еквівалентності. Системне та свідоме застосування граматичних трансформацій забезпечує високий рівень точності, зрозумілості та професійної адекватності перекладу, що є необхідною умовою ефективної міжмовної фінансової комунікації. У перспективі результати роботи можуть бути використані для вдосконалення методичних підходів до навчання перекладу економічних текстів та розробки практичних рекомендацій для професійних перекладачів у сфері економіки і фінансів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрієвська Т. М. Переклад фінансових текстів: проблеми та методи. Дніпро: Ліра, 2017. 240 с.
2. Баранова О. І. Фахові тексти економічного спрямування: структура і функціонування. К.: КНЕУ, 2011. 240 с.
3. Бондаренко М. І. Глосарна підтримка перекладу економічної термінології: навч. посіб. Харків: ХНЕУ, 2018. 156 с.
4. Бондаренко М. І. Теорія та практика перекладу. Київ: Наукова думка, 2011. 316 с.
5. Даниленко В. П. Специфіка економічного перекладу в контексті глобалізації. Київ: Видавництво КНУ, 2017. 185 с.
6. Загнітко А. П. Словник сучасної лінгвістики: поняття і терміни. Донецьк: ДонНУ, 2012. 402 с.
7. Кабанова К. В. Варіативність перекладу фінансової термінології у світлі міжнародних стандартів фінансової звітності. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія: Філологія.* 2019. Вип. 22. С. 87-94.
8. Кадлубовська А. О. «Труднощі перекладу безеквівалентної лексики». Київ: Видавництво НаУКМА, 2014. 250 с.
9. Кальниченко О. А. Теорія перекладу. Харків: Вид-во НУА, 2017. 64 с.
10. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Вінниця: Нова книга, 2001. 471 с.
11. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Вінниця: Нова книга, 2002. 564 с.
12. Карабан В. І. Переклад англійської офіційної документації. Вінниця: Нова книга, 2004. 157 с.
13. Карабан В. І. Теорія і практика перекладу з української мови на англійську мову. Вінниця: Нова книга, 2003. 608 с.
14. Квітко І. С. Термін в науковому документі. Львів: Вища школа, 1976. 150 с.

15. Кияк Т. Р. Фахові мови та проблеми термінознавства. *Новітня філологія*. 2012. № 42. С. 98-105.
16. Коваль Л. С. «Міжкультурні аспекти перекладу економічних текстів». Харків: ХНУ, 2020. С. 15-25.
17. Коваль Л. С. Переклад термінології: виклики і рішення. *Актуальні питання перекладу*. 2019. Том 7. С. 60-65.
18. Коптілов В. В. Теорія і практика перекладу. К.: Юніверс, 2003. 280 с.
19. Корунець І. В. Вступ до перекладознавства. Вінниця: Нова Книга, 2008. 512 с.
20. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад): підручник. 5-те вид., виправ. і допов. Вінниця: Нова Книга, 2017. 448 с.
21. Лисиченко Л. А. Економічна термінологія: теорія і практика перекладу. Одеса: ОНУ, 2020. 325 с.
22. Марченко В. С. Основні способи термінотворення. *Культура слова*. 1980. №18. С. 36–40.
23. Маслоva Т. Б. Типологія наукового дискурсу в сучасній мовознавчій парадигмі. *Англїстика та американїстика*: зб. наук. пр. 2012. Вип. 10. С.39–43.
24. Ніда Ю. А., Табер Ч. Р. Теорія і практика перекладу. Лейден: Брілль, 1969. 218 с.
25. Осетрова Н. І. Англо-український словник економічних термінів. Київ: Освіта, 2016. 520 с.
26. Пастушенко Г. М. Термінологічні особливості фінансового перекладу. Чернівці: Видавництво ЧНУ, 2019. С. 5-15.
27. Савченко Т. І. Проблеми перекладу фінансових документів. Дніпро: ДНУ, 2005. 120 с.
28. Селіванова О. О. Когнітивна ономаcіологія: монографія. Черкаси: вид. Ю. Чабаненко, 2000. 248 с.
29. Скляренко В. Г. Міжкультурна комунікація та економічний переклад. Київ: Логос, 2018. 165 с.

30. Супрун М. А. Еквівалентність у перекладі економічної термінології. Харків: Видавництво ХНУ, 2013. 175 с.
31. Сухенко К. М. Лексичні проблеми перекладу. К.: вид-во Київ. ун -ту, 2000. 124 с.
32. Тихомирова М. А. Складні іменникові лексеми в німецькомовних економічних текстах: структурно-семантичний аналіз. Харків: ХНУ, 2020. 148 с.
33. Чекаль О. І. Офіційно-діловий стиль: особливості та структура. Київ: «Наука і освіта», 2015. 115 с.
34. Швачко С. О. Об'єкти перекладознавства: монографія. Суми: Сумський державний університет, 2019. 222 с.
35. Швейцер А. Д. Теорія перекладу: статус, проблеми, аспекти. М.: Наука, 1988. 215 с.
36. Шевченко Л. І. Комунікативно-прагматичний підхід до перекладу фінансової термінології. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія: Філологія*. 2021. Вип. 28. С. 124-132.
37. Baker M. In *Other Words: A Coursebook on Translation*. London: Routledge, 2018. 390 с.
38. Baker D. V. Globalization of Financial Terms. *International Economic Review*. 2019. Vol. 14. P. 112–125.
39. Bell R. T. *Translation and Translating: Theory and Practice*. London: Longman, 1991. 298 с.
40. Catford J. C. *A Linguistic Theory of Translation*. Oxford: OUP, 1965. 110 с.
41. Chesterman A. *Memes of Translation: The Spread of Ideas in Translation Theory*. Amsterdam: John Benjamins, 1997. 219 с.
42. Gile D. *Basic Concepts and Models for Interpreter and Translator Training*. Amsterdam: John Benjamins, 1995. 283 с.
43. Hatim B., Mason I. *Discourse and the Translator*. London: Longman, 1990. 272 с.

44. House J. Translation Quality Assessment: Past and Present. London: Routledge, 2015. 170 c.
45. Jakobson R. On Linguistic Aspects of Translation. In *Language in Literature*. Harvard University Press, 1987. 232 c.
46. Longman Business English Dictionary. Business English Glossary. London: Pearson, 2007. 594 c.
47. Munday J. Introducing Translation Studies: Theories and Applications. London: Routledge, 2016. 394 c.
48. Newmark P. Approaches to Translation. Oxford: Pergamon Press, 1981. 213 c.
49. Nord C. Text Analysis in Translation: Theory, Methodology, and Didactic Application of a Model for Translation-Oriented Text Analysis. Amsterdam: Rodopi, 2005. 274 c.
50. Nord C. Textanalyse und Übersetzen: Theoretische Grundlagen, Methode und didaktische Anwendung einer übersetzungsrelevanten Textanalyse. Tübingen: Julius Groos Verlag, 2009. 284 s.
51. Nida E. A. The Theory and Practice of Translation. Leiden: Brill, 2003. 218 c.
52. Oxford Economics Dictionary. A Dictionary of Economics. Oxford: Oxford University Press, 2016. 584 c.
53. Pym A. Exploring Translation Theories. London: Routledge, 2014. 192 c.
54. Reichen H. Neologismen in der deutschen Wirtschaftssprache. Berlin: De Gruyter, 2015. 210 s.
55. Schäfer W. Wirtschaftswörterbuch: Deutsch-Englisch / Englisch-Deutsch. München: Vahlen, 2018. 1200 s. (*Спеціалізований економічний словник для порівняльного аналізу термінів*).
56. Schweizer A. Translating Economics: Problems and Principles. Tübingen: Gunter Narr Verlag, 1988. 189 p.
57. Snell-Hornby M. Translation Studies: An Integrated Approach. Amsterdam: John Benjamins, 1988. 163 c.

58. Stolze R. Fachübersetzen – Ein Lehrbuch für Theorie und Praxis. Berlin: Frank & Timme, 2013. 380 s.

59. Toury G. Descriptive Translation Studies and Beyond. Amsterdam: John Benjamins, 1995. 311 c.

60. Venuti L. The Translator's Invisibility: A History of Translation. London: Routledge, 1995. 366 c.

Summary

The master's thesis provides a comprehensive study of the linguistic and translation peculiarities of financial reporting in English, German, and Ukrainian. The relevance of the research is determined by the ongoing integration of Ukraine into the global economic space and the increasing demand for high-quality translation of financial documentation in accordance with International Financial Reporting Standards (IFRS).

The study clarifies the concept of financial discourse and identifies its key characteristics: high terminology density, standardized structure, and the use of clichéd professional expressions. The author analyzes the lexical and semantic challenges of translating financial terms, such as terminological polysemy, the presence of non-equivalent vocabulary, and the functioning of neologisms in modern economic language.

Particular attention is paid to the grammatical transformations required during translation due to typological differences between the languages. The work examines the rendering of English passive constructions, gerunds, and German complex noun compounds (*composita*) into Ukrainian.

The practical part of the research involves a comparative analysis of financial reports from leading international companies. The author identifies effective translation strategies, including terminological substitution, calquing, and pragmatic adaptation, which ensure the adequacy and equivalence of the target text while maintaining the legal and communicative functions of the original document.